

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

PEDAGIGICKÁ FAKULTA

KATEDRA VÝTVARNÉ VÝCHOVY

DIPLOMOVÁ PRÁCE

Ilustrace a grafická úprava knihy

Illustration and Book design

Bc. DAVID MAJIRSKÝ

UČITELSTVÍ VÝTVARNÉ VÝCHOVY PRO 2. STUPEŇ ZÁKLADNÍCH ŠKOL,

STŘEDNÍ ŠKOLY A ZUŠ

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracoval samostatně a uvedl v ní všechny použité zdroje a literaturu.

V Olomouci dne 17.6. 2024

.....

Podpis

Tímto bych rád poděkoval ak. soch. Tomáši Chorému, ArtD. za odborné konzultace a vstřícný přístup. Dále děkuji svým přátelům a rodině, s kterými jsem práci na knize probíral a získal jsem od nich mnoho cenných podnětů k úpravám.

Upozornění

Tento text je jen doprovodem k magisterské diplomové práci (viz. Přílohy)

Anotace

Diplomová magisterská práce se zabývala procesem tvorby ilustrací ke knize *Sir Gawain a Zelený rytíř* a její grafickou úpravou. Teoretická část tak zahrnuje kapitoly věnované historii ilustrace, původu básně a jejím překladům. Přehledu již existujících ilustrací této knihy a ilustrátorům, kteří zpracovávali knihy podobné. Praktická část popisuje jednotlivé kroky při tvorbě knihy a je ukončena fotodokumentací výsledného díla. V didaktické části je popsána výuka na základní umělecké škole, která je inspirována praktickou částí diplomové práce. Hodina se zaměřovala na kaligrafický přepis části řecké báje a její ilustraci.

Annotation

This diploma thesis dealt with the process of creating illustrations for the book *Sir Gawain and the Green Knight* and its graphic design. Thus, the theoretical part includes chapters devoted to the history of illustration, the origin of the poem and its translations. A survey of existing illustrations of the book and illustrators who have worked on similar books. The practical part describes the individual steps in the creation of the book and ends with a photo documentation of the final book. The didactic part describes the teaching at the Primary Art School, which is inspired by the practical part of the thesis. The lesson focused on the calligraphic transcription of a part of a Greek myth and its illustration.

Obsah

1	Úvod.....	8
I. TEORETICKÁ ČÁST		
2	Historie knižní ilustrace	9
2.1	Úvod od problematiky a definice	9
2.2	Počátky ilustrace a knižní malba ve starověku.....	9
2.3	Ilustrace ve středověké knize	11
2.4	Ilustrace v tištěné knize 15. a 16. století	17
2.5	Ilustrace v 17. a 18. století.....	19
2.6	Ilustrace 19. století	19
2.7	Ilustrace 20. století	21
3	Sir Gawain a Zelený rytíř.....	22
3.1	Artušovské legendy	22
3.2	Obecné informace a historický podtext.....	24
3.3	Popis děje	26
3.4	Postavy	29
3.5	Symbolika v básni	33
4	Autoři překladů	36
4.1	J. R. R. Tolkien	36
4.2	Další verze překladu.....	40
5	Již existující vizuální zpracování příběhu.....	44
5.1	Ilustrovaná vydání a komiks	44
5.2	Filmová zpracování	55
6	Ilustrátoři, kteří zpracovali podobná díla	64
6.1	Jim Kay (*1974).....	64
6.2	Sidharth Chaturvedi.....	66
6.3	John Rocco	67

6.4	Alan Lee	68
6.5	Rovina Cai.....	69
6.6	Kateřina Boudriot-Bařantov.....	70
6.7	Zdeněk Burian	71

II. PRAKTICK ČÁST

7	Připravn práce	72
8	Připrava stran knihy k ilustrování	77
9	Postup tvorby ilustrace.....	79
10	Popis ilustrací v knize	83
10.1	Kapitola 1	84
10.2	Kapitola 2	87
10.3	Kapitola 3	89
10.4	Kapitola 4	90
11	Finální zpracování knihy	92
12	Ukázka hotového díla.....	93

III. DIDAKTICK ČÁST

13	Didaktick výstup	96
14	Závěr.....	101
15	Seznam pouřit literatury	102
16	Seznam obrazov přílohy	106

1 Úvod

Cílem této diplomové magisterské práce je tvorba ilustrací k modernizovanému překladu středověké básně *Sir Gawain a Zelený rytíř* a její grafická úprava. Teoretická část práce se zabývá krátkým popisem pojmu ilustrace a jejího vývoje napříč historií. Také rozebírá původ artušovských legend a zpracovávané básně. Rovněž popisuje děj díla, provádí analýzu hlavních postav, zobrazené symboliky a srovnává vzniklé modernizované překlady. Dále se zabývá rešerší již vzniklých ilustrací a filmových adaptací této básně. Poslední rešerší je přehled ilustrátorů, kteří zpracovávali podobná literární díla.

Praktická část obsahuje podrobně popsany postup při tvorbě knihy, a to od tvorby prvních návrhů, výběru formátu knihy a zpracování textu. Také je zde demonstrován postup tvorby ilustrace po jednotlivých částech. Dále obsahuje popis ilustrací, které pro knihu byly zpracovány a samotnou finální realizaci knihy. Součástí je i pořízená fotodokumentace výsledného produktu.

Didaktická část tematicky navazuje na praktickou část diplomové práce. Popisuje výuku na základní umělecké škole ve třídě žáků, kteří věkem odpovídali druhému stupni základní školy. Zadáním pro žáky byl kaligrafický přepis části řecké báje a zpracování doprovodných ilustrací.

I. TEORETICKÁ ČÁST

2 Historie knižní ilustrace

2.1 Úvod od problematiky a definice

Hned v úvodu je potřeba definovat pojem ilustrace a popsat její vývoj v průběhu historie. Nutno podotknout, že ačkoliv tato kapitola popisuje nejvýznamnější pokroky v tomto odvětví, výčet uvedených autorů je pouhým zlomkem tvůrců, kteří se o vývoj tohoto odvětví zasloužili. Jedná se především o tvůrce, kteří autora této práce zaujali nebo přímo inspirovali v jeho tvorbě a následující text slouží pouze jako minimální výčet umělců, který je potřebný k uvedení tohoto tématu. Pro hlubší prozkoumání této problematiky se značně doporučuje prostudovat uvedené zdroje, či jiné prameny týkající se toho tématu.

Za ilustraci lze považovat každý výtvarný projev, který doprovází myšlenku literární, ať už vědeckou, či uměleckou a posiluje čtenářovu představu prostředky, které nejsou v psaném slovu pevně dány. Díky spojení s knihou se ilustraci povedlo oprostít od malby, s kterou má mnoho společného. Ilustrace sdílela s knihou všechny důležité vývojové proměny, avšak nikdy nezůstala v podřízeném postavení vůči knize.¹

2.2 Počátky ilustrace a knižní malba ve starověku

Využití obrazů jako nástroj pro sdělení myšlenek jde pozorovat už v období pravěku (jeskyně Chauvet, Lascaux a Altamira).² Postupem času mnohé národy převedly tento styl zaznamenávání do jednoduchých piktogramů, kterým dokáže porozumět i člověk bez znalosti řeči daného národa. Z tohoto obrázkového písma se v 6. až 5. tisíciletí př. n. l. u Sumerů, Egypťanů a Číňanů vyvinuly hieroglyfy – obrázkové znaky, které přilnuli vývojem těsněji k řeči a daným obrázkem vyjadřovali určitá slova, později slabiky, a nakonec jednotlivá písmena.³

¹ MATĚJÍČEK, Antonín. *Ilustrace*. Jan Štenc, 1931, ISBN neuvedeno, s. 7.

² Visual Arts. *Illustratin: History, Types, Characteristics* [online]. Neuvedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: http://www.visual-arts-cork.com/illustration.htm#google_vignette

³ Viz Matějček (pozn. č. 1), s. 9.

V Egyptě byly také tvořeny reliéfy, zdobící plochy chrámových zdí a stěn sarkofágů. Tyto malby zobrazovaly náboženské myšlenky, které byly popsány v hieroglyfech, jenž malby doprovázely. První egyptské knižní ilustrace pak vznikly v době Nové říše v takzvaných knihách mrtvých. Šlo o papyrové svitky, které byly vkládány do rakví a poukazovaly tak na kult mrtvých. Obsahovaly průpovědi vztahující se k záhrobnímu životu a byly kreslené třtinovým perem červené nebo černé barvy, někdy byly i lehce kolorované.⁴

V antickém Řecku pravděpodobně vzniká ilustrace až s příchodem papyrového a pergamenového svitku. Do té doby byly užívány písářské tabulky, na kterých kvůli povaze jejich materiálu ilustrace pravděpodobně nevznikaly. Zajímavé je, že v nejstarších svitcích ilustrace nenajdeme, a i později byla řecká ilustrace velmi vzácná. Řekové ilustrace používali především ve vědeckých textech a pouze, pokud něco nešlo slovně popsat a bylo potřeba pro vysvětlení problematiky použít obrazu. Lze tak v helenistických svitcích nalézt kresebné geometrické vzorce či obrazové zobrazení souhvězdí. Ilustrace jako takové se ve svitcích začínají objevovat až v době pozdně helenistické a nemalý vliv na to měl ilustrovaný svitek egyptský. Ilustrace byly řazeny v dlouhý souvislý pás, pravděpodobně v souvislosti se svitkovým tvarem knihy a tento systém byl používán i v Římě. Přirozeným vývojem tento ilustrační systém přebralo starokřesťanské umění pro bibli a po stránce slohové navázalo na ilustraci římskou. Například svitek knihy Josuovy je dokladem převzetí stylu pozdně antického.⁵

Obr. 1: Ukázka z knihy Josuovy

⁴ Viz Matějčec (pozn. č. 1), s. 10–11.

⁵ Viz Matějčec (pozn. č. 1), s. 14–18.

Listová kniha pergamenová, předchůdce dnešní knihy, zobecněla v antickém světě asi na konci 1. století po Kristovi, kdy do ní byla přepisována literatura ze svitků. Knižní ilustrace si kvůli změně formátu braly inspiraci z maleb deskových, ale zároveň využívali některých aspektů ilustrací svitkových, například že je na ilustraci jedna postava vyobrazena několikrát, pokaždé při jiné činnosti.⁶ Na antickou ilustraci zvolna navazuje ilustrace starokřesťanská, která se začala šířit s posilujícím křesťanstvím a po pádu Římské říše antickou ilustraci zcela nahrazuje, i když z ní v mnohém vychází.

2.3 Ilustrace ve středověké knize

Se zánikem realistického nazírání antické ilustrace pozbyla ilustrace svého smyslu doprovázet text a období raného středověku není na knižní ilustraci tolik bohaté. To je i částečně způsobeno kulturním úpadkem společnosti po pádu Západořímské říše (476). Kniha ještě v 7. století byla produktem primárně písařským a její výzdoba vznikala v písařských klášterních dílnách. Ilustrace knih této doby stojí především na tvorbě ornamentového podkladu, jenž zachránil středověk z antického dekorativního umění.⁷ Na území Britských ostrovů v 7. století vznikaly rukopisy na zvířecí kůži, jimž dominovaly také ornamenty, ale i zobrazení apoštolů a členů svaté rodiny. Jedním z rukopisů zobrazující svaté jsou například Lindisfarnská evangelia, která popisují výjevy ze života svatých Matouše, Marka, Lukáše a Jana.⁸

V roce 768 usedá na franský trůn Karel Veliký. Kromě toho, že se za jeho vlády sjednotí dosavadní latinské minuskuly a vzniká tak karolínská minuskula, tak je i velkým podporovatelem knižní malby.⁹ Z období Karolínské renesance stojí za zmínku především Korunovační evangeliář Karla Velikého, především proto, že na něj římsko-němečtí králové skládali svou korunovační přísahu. Evangeliář vznikl na konci 8. století a jeho strany jsou bohatě zdobeny purpurem a popsány zlatým a stříbrným inkoustem. Knižní ilustrace se také podstatně soustředí na miniatury čtyř evangelistů.¹⁰

⁶ Viz Matějček (pozn. č. 1), s. 20.

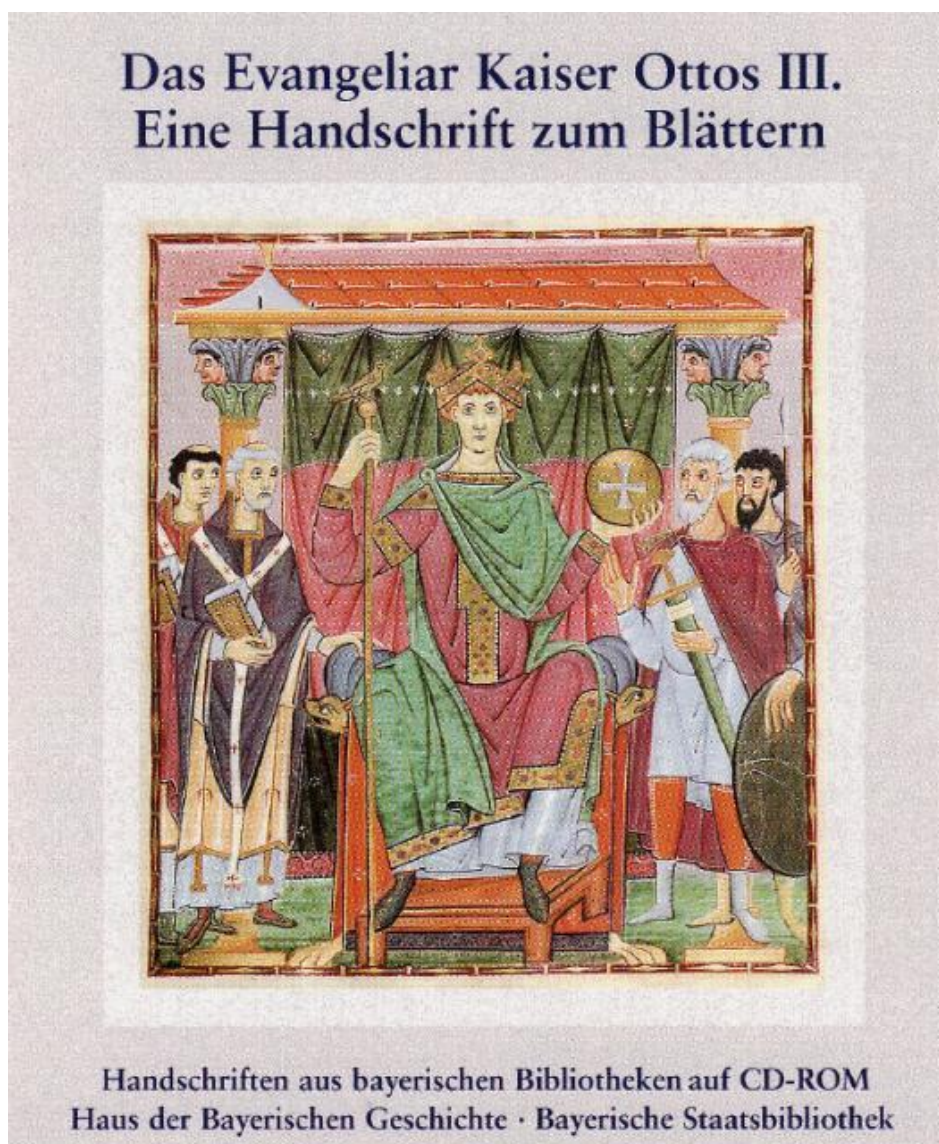
⁷ Viz Matějček (pozn. č. 1), s. 41,42.

⁸ Viz Visual Arts (pozn. č. 2)

⁹ Viz Visual Arts (pozn. č. 2)

¹⁰ ZÁGORA, Marek. Vídeň: Komentář ke Korunovačnímu evangeliáři Karla Velikého In: *stavitele-katedral.cz* [online]. nevedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://stavitele-katedral.cz/viden-wien-komentar-ke-korunovacnimu-evangeliari-karla-velikeho-publikation-uber-das-kronungsevangeliar-des-heiligen-romischen-reiches/>

Na karolinskou renesanci navazuje renesance otonská, která trvá po dobu panování Oty II., Oty III. a Jindřicha II. Z těchto tří panovníků projevil největší podporu knižní ilustrace Oto III. Za zmínku stojí Evangeliiář Oty III., jenž je považován za jeden z nejvýznamnějších rukopisů středověku. Pravděpodobně vznikl kolem roku 1000 a jedná se o exemplář s výjimečnou výzdobou, který vyobrazuje Otu III. s jeho provinciemi přes dvě strany. Také vyobrazuje evangelisty, či čtyři iniciály přes celou stranu.¹¹

Obr. 2: *Evangeliiář Otty III*

¹¹ ZÁGORA, Marek. Vídeň: München: Mnichovská Bayerische Staatsbibliothek vydává podklady svých sbírek In: *stavitele-katedral.cz* [online]. nevedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.stavitele-katedral.cz/munchen-mnichovska-bayerische-staatsbibliothek-vidava-poklady-svych-sbirek-na-cd-romech/>

Během románského období vzniklo na území Evropy mnoho řádů, jenž se zabývaly knižní ilustrací. Jmenovitě benediktini z Itálie, cisterciáci a kartuziáni z Francie. Ačkoliv byla gramotnost na nízké úrovni, v Anglii a na evropském kontinentu existovalo přes 2000 klášterů tvořících rukopisy.¹² Obraz a ornament srůstají v nový celek a centrem románské ilustrace se stává Řezno. Za zmínku stojí sakramentář Jindřicha II., který si svým způsobem zdobení bere mnoho z období karolinského. Ve 12. století nabírá na významu škola salcburská, jenž podporovala výrazný linearismus živým, harmonicky vázaným koloritem. Demonstrací jejich práce budiž bible admontská. Ve 13. století jsou ilustrátoři postaveni před ilustrování knih světských, tento trend proudí do celé Evropy z Francie a s ním přichází i nový sloh.¹³

Ve 13. století vznikl ve Francii a Anglii gotický sloh, který se dále šířil Evropou. Byly ilustrovány i knihy staršího typu (evangeliáře, apokalypsy, legendy apod.), ale vedle nich se začal objevovat nový typ knih. Vznikaly „obrázkové bible“ v nichž si ilustrace vyměnily úlohu s textem, ten měl pouze doprovodnou úlohu. Časté pro toto období byly také knihy hodinek, jež svými ilustracemi popisovaly denní modlitby pro negramotné laiky. V knihách tradičních také přibývá ilustrací, do textu bývají vsunuty obrázky, iniciály jsou bohatě zdobené a na okrajích knihy bývá ornamentální zdobení. V druhé polovině 13. století tak vzniká typická gotická forma. V dekoracích také přibývá figurálních ozdob, ať už se jedná o postavy lidské, zvířecí či fantastické. Figura se tak přesouvá ze zdobení iniciál, kde byla již užívaná v ilustraci pozdně románské a dominuje tak celým stránkám. Přibývá také tzv. drolerii, jež jsou žertovné obrázky na okrajích stránek. Iniciála a ornamentika na ni napojená spolu s drolerií tak tvoří základ gotické ilustrace až do 15. století. Z významných osobností stojí za zmínku vévoda z Berry, jenž byl velkým bibliofilem a zaměstnával velké množství ilustrátorů (např. André Beauneveu, Jacques Coene a další). Mezi díla v jeho vlastnictví patřily např. přebohaté hodinky, svod cestopisů v knize Divy světa nebo zdobená bible. Iluminátoři pracující pro francouzské krále a vévody postupně posunuli ilustraci do takové podoby, že jí umožnili ve století následujícím nastoupit na cestu důsledného realismu. V Německu knižní ilustrace se zpožděním následuje Francii, avšak se jí nedaří dosáhnout stejných kvalit. Mezi nejvýznamnější díla první poloviny 14. století se řadí Mánesův rukopis.¹⁴

¹² Viz Visual Arts (pozn. č. 2)

¹³ Viz Matějček (pozn. č. 1), s. 65–75.

¹⁴ Viz Matějček (pozn. č. 1), s. 76–89.

Obr. 3: Přebohaté hodinky vévody z Berry – červen

Na našem území v průběhu středověku vzniklo mnoho iluminovaných rukopisů, z nichž stojí za zmínku například Pasionál abatyše Kunhuty. Jedná se o nejznámější rukopis, jenž byl objednan Kunhutou Přemyslovnou, dcerou krále Přemysla Otakara II. Práce na rukopisu s dvaceti šesti iluminacemi trvala téměř deset let. Iluminace zpracoval kanovník Beneš a inkvizitor Kolda z Koldic. Dokončen byl v roce 1321, kdy byla abatyše již po smrti.

Pro syna Karla IV. vznikl koncem 14. století rukopis Starého zákona čítající téměř dva a půl tisíce stran a podílelo se na něm asi 9 malířských dílen. Kdyby Bible Václava IV. nezůstala nedokončena, představovala by nejrozsáhlejší český středověký manuskript. Kniha je zdobena 654 iniciálami a malými kresbami, které jsou často doplněny zlatem.

Obr. 4: Pasionál abatyše Kunhuty

Obr. 5: Bible Václava IV.

Na začátku 13. století vznikl Codex Gigas, pravděpodobně v klášteře z Podlažic u Chrudimi. Váží 75 kilo a v překladu znamená „Obrovská kniha“. Někdy bývá označován jako Ďáblova bible podle celostránkové iluminace ďábla.¹⁵

V roce 1356 vydal císař Karel IV. zlatou bulu, jenž měnila volební postup krále. Celkem vzniklo sedm kopií. Nejlépe dochovanou kopií je rukopis Václava IV., jenž je uložen v Rakouské národní knihovně ve Vídni. Rukopis obsahuje 48 miniatur a barevné iniciály.¹⁶

Obr. 6: *Codex Gigas*

Obr. 7: *Opis Zlaté buly z Rakouské národní knihovny ve Vídni*

¹⁵ Outfit4events. *České iluminované rukopisy, které nesmíte minout* [online]. Neuvedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.outfit4events.cz/czk/magazin/ostatni/ceske-iluminovane-rukopisy-kttere-nesmite-minout/>

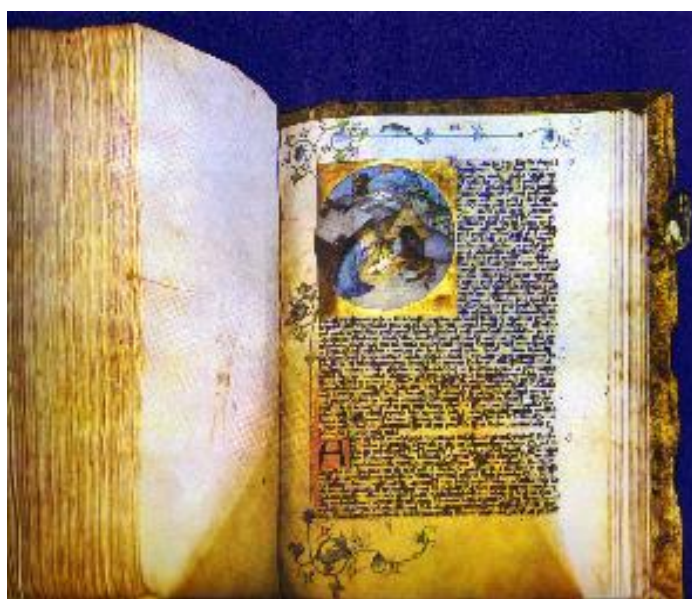
¹⁶ VANČA, Matouš. Zlatá bula Karla IV. In: *Karel700.cuni.cz* [online]. 24.1.2016 [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://karel700.cuni.cz/KAREL-43.html>

Ojedinělé postavení v české iluminaci zaujímá *Mater verborum*, jedná se o latinsky psaný encyklopedický slovník, jenž vznikl kolem roku 1240. Autorem díla je svatohavelský opat Šalamoun. Celý text je bohatě zdoben a obsahuje mnoho glos.¹⁷

Zhruba v polovině 16. století u nás vznikl rukopis, jehož majitelem byl Václav Černohorský z Boskovic. Jedná se o *Boskovickou bibli*. Tento rukopis je psán gotickou minuskulou ve dvou sloupcích. Bible je zdobena více než 80 iluminacemi, z nichž je 21 nedokončených. Obsahuje Starý a Nový zákon a Husův kratší výklad na desatero.¹⁸

Obr. 8: *Mater verborum*, iniciála

Obr. 9: *Boskovická bible*

2.4 Ilustrace v tištěné knize 15. a 16. století

V 15. století dominující realismus způsobuje ztotožnění ideálů deskové a nástěnné malby spolu s ilustrací. Mnoha malířů tak zároveň tvoří i knižní ilustrace.¹⁹ Vše podporuje revoluční vynález Gutenbergova knihtisku na přelomu let 1447/1448. Tato inovace výrazně zjednodušuje kopírování knih a snižuje jejich cenu, což dopomáhá šíření informací mezi obyvatelstvo.

¹⁷ KRÁSA, Josef a STEJSKAL, Karel. *České iluminované rukopisy 13.-16. století. České dějiny* (Odeon). Praha: Odeon, 1990. ISBN 80-207-0114-1, s 24–36.

¹⁸ PARMA, Jaroslav. *Boskovická bible* In: *Boskovice.cz* [online]. 3.8.2014 [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.boskovice.cz/boskovicka-bible/d-22089>

¹⁹ Viz Matějčíček (pozn. č. 1), s. 99.

Zatím co v jižní Evropě (především v Itálii) dominuje renesančnímu umění malba, sochařství a architektura, tak v záalpských zemích se rozvíjí tištěná ilustrace. Nejvýraznějším představitelem přelomu století je jednoznačně Albrecht Dürer (1471–1528). Dürer se vyznačil svým osobitým vnímáním přírody a lidské anatomie, jenž ve svém díle znamenitě interpretuje. Jeho ilustrace mírou detailů značně převyšují jeho současníky a jeho významnost je tak nerozporuplná. Za svůj život vytvořil mnoho dřevorezů, za zmínku stojí především *Jezdci Apokalypsy* (1498) nebo *Klanění tří králů* (1511). Také tvořil technikou suché jehly, například díla jako *Rytíř, smrt a ďábel* (1513).²⁰ Dürerovým současníkem byl například Urs Graf, švýcarský umělec a syn zlatníka. Následoval ve stopách Dürera a jeho asistentů. Jeho dílo čítá přes 100 dřevorezů a několik rytin.²¹

Obr. 10: *Jezdci Apokalypsy*, Albrecht Dürer

²⁰ Viz Visual Arts (pozn. č. 2)

²¹ Britannica. *Urs Graf: Swiss artist* [online]. Neuvvedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Urs-Graf>

2.5 Ilustrace v 17. a 18. století

Století sedmnácté se neslo ve znamení technik rytiny a leptu. Avšak ilustrací v knihách začalo ubývat. Z praktického hlediska zkrátka nedávalo smysl pojení tisku z hloubky (rytina) a z výše (text). Tento fakt také doprovázela společenská únava z knih bohatě zdobených. Jedinou novotou knižní ilustrace období baroka byly titulní dvojstrany, jež umělcům poskytovaly možnost k vybití jejich fantazie. Především v 18. století jsou tyto nedostatky využívány v ilustracích novin. V Anglii tomu byly především „The Times“ (založeny 1785) a ve Francii „Journal de Paris“, založeno okolo 1771. Za zmínku stojí William Blake nebo Francois Boucher.²²

Obr. 11: Vydání časopisu *The Times* z roku 1788

2.6 Ilustrace 19. století

V 19. století dominovala ilustrace v časopisech, ale i v knihách, kde se uplatnila technika leptu. Hlavním představitelem tohoto postupu byl ilustrátor George Cruikshank (1792–1878), jenž ilustroval například knihu Charlese Dickense – *Oliver Twist* (1837). Velice významným tvůrcem tohoto období je Francouz Gustav Doré, jenž svými detailně lineárně stínovanými díly tvořil ilustrace, které svou kvalitou v mnohém převyšovaly jeho současníky. Do dnešních dnů je inspirací pro spoustu ilustrátorů a mnohými je považován za otce moderní ilustrace a současného komiksu, především díky své precizní lineární kresbě. Mezi jeho

²² Viz Matějček (pozn. č. 1), s. 157–158.

nejvýznamnější dílo patří ilustrace k Danteho božské komedii. Z tohoto období stojí také za zmínku Eugene Delacroix, a především Alfons Mucha, který se kromě svých ilustrací vyznačil svou plakátovou tvorbou.

Obr. 12: *Gustav Doré – Danteho božská komedie, Paradiso, Canto XXXI*

2.7 Ilustrace 20. století

Ilustrace 20. století se vydává mnoha směry, ať už jde o dětskou ilustraci (Walter Crane, Beatrix Potter) nebo ilustraci pro starší čtenáře (František Kupka).²³ Za zmínku také stojí Norman Rockwell, jenž se stal symbolem americké ilustrace první poloviny 20. století. Během světových válek byla ilustrace hojně užívána k propagandě (James M. Flagg, G. Tyng) a v období Studené války tomu nebylo jinak.²⁴

V druhé polovině 20. století stojí za zmínku hnutí popart (Andy Warho, Roy Lichtenstein), ačkoliv se nejedná o klasickou ilustraci, avšak z ní do jisté míry vychází. V 90. letech ve velkém měřítku ovlivňují ilustraci digitální technologie, jenž přinášejí programy jako Adobe Illustrator, Photoshop a CorelDRAW, jenž světu ilustrace otevírají nové možnosti.

Ilustrace ve 20. století také naplno přechází ve zcela nové médium – komiks. Dochází ke značnému upozadění textu ve prospěch vizuálního vyprávění. Vzniká tak médium, jenž například ve Francii nazývají devátým uměním. Zajímavé je, že na tomto médiu na první pohled určeném pro děti můžeme pozorovat všechny zásadní prvky ilustrace, jež byly užívány v průběhu staletí. Ať už jde o americkou komiksovou tvorbu, která se spoléhá na pevné obrysové linie a jejich koloring, stejně jako tomu bylo ve středověkých iluminacích, nebo japonský komiks spoléhající se především na detailní kresbu pomocí tenkých linií, stejně jako u ilustrace 18. a 19. století.²⁵

Obr. 13: Norman Rockwell – Rosie the Riveter

²³ Viz Visual Arts (pozn. č. 2)

²⁴ American Illustrators. *American Illustration and the First World War* [online]. Neuvvedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.americanillustrators.com/traveling-exhibitions/american-illustration-and-the-first-world-war>

²⁵ Viz Visual Arts (pozn. č. 2)

3 Sir Gawain a Zelený rytíř

3.1 Artušovské legendy

Báseň *Sir Gawain a Zelený rytíř* je součástí tzv. artušovských legend, které popisují příběhy krále Artuše a rytířů Kulatého stolu. Před podrobným představením básně je tedy důležité představit příběhy Artušovských legend, nejdůležitější postavy a historii jejich vzniku.

Vznik legendy

Ačkoliv jsou Artušovské legendy považovány za fiktivní díla, je možné, že je Artuš inspirován skutečnou osobou. V 5. století mohl údajně existovat římsko-britský vojevůdce jménem Arturus, který bojoval proti loupeživým saským útočníkům, avšak tento popis i dobové zasazení se silně odklání od vyobrazení Artuše tak, jak jej dnes známe. Navíc existenci této osoby nelze prokazatelně potvrdit. Jediný dochovaný zdroj popisující tyto události je kniha *The Ruin and Conquest of Britain*. Ta byla sepsána britským mnichem Gildasem (500–570). Ačkoliv se spisy soustředí na toto období, vojevůdce vedoucí Brity proti Sasům v nich má zcela odlišené jméno, a tak nelze prokázat, že se jedná o Artuše.

První písemná zmínka o králi Artušovi pochází z roku 830 z knihy *History of the Britons*, jejímž autorem je Nennius. Zde je vyobrazen jako hrdinný generál pozdního 5. století. Nennius mu připisuje účast ve 12 bitvách z nich většina je zmíněna ve staré velšské poezii. Avšak vzhledem k tomu, že bitvy probíhaly na odlišných místech a v jiné době, tak není možné, aby se Artuš všech účastnil. Tuto zmínku lze tedy považovat za počátek legendy o králi Artušovi.²⁶

Ve 12. století dochází k zásadnímu rozšíření artušovské legendy díky Geoffreymu z Monmouthu a jeho knize *Historia regum Britanniae* (z latiny *Dějiny britských králů*). Toto dílo vychází z Keltských rukopisů, které se však nedochovaly. V této knize získává Artuš prominentní místo jako mocný král a vládce. Rovněž je zde poprvé popsán jeho život od narození, až po jeho smrt. Artuš se po smrti svého otce Uthera stává králem, vyhrává mnoho bitem a ke svému území připojuje například Norsko a Dánsko a je doprovázen dalšími

²⁶ WOODS, Michael. King Arthur, „Once and Future King“ In: *bbc.uk* [online]. 17.2.2011 [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: https://www.bbc.co.uk/history/ancient/anglo_saxons/arthur_01.shtml

válečníky (rytíři Kulatého stolu). Během příprav na tažení na Řím se dozví, že jeho synovec Mordred (Gawainův bratr) se v Británii snaží uzmout jeho trůn. Artuš jej porazí a usmrtí v bitvě u řeky Camblam v Cornwallu, avšak je sám raněn. Je převezen na ostrov Avalon, kde umírá.²⁷ V díle se také vyskytují postavy jako čaroděj Merlin a Artušova žena Guinevere. Zmíněn je také legendární meč v kameni – Excalibur. Toto období mělo značný vliv na rozšíření artušovské legendy, jelikož až do dnešních dní se dochovalo přes 200 rukopisů *Dějin britských králů*.

Ve stejné době se začaly legendy šířit i na území severní Francie, které spadalo pod nadvládu Jindřicha II., který jej zdědil po svém otci. Také si vzal za manželku Eleonoru Akvitánskou, bývalou ženu Ludvíka VII. Na jejich dvoře se tak začala protínat jak anglická, tak francouzská poezie. Díla z tohoto období se především soustředí na dobrodružství ostatních rytířů Kulatého stolu a Artuš je více upozaděn. Zásadním autorem jejich dvora byl Chrétien de Troyes, který pracoval pro Eleonořinu dceru. Ve své nedokončené básni *Perceval a příběh Grálu* (1181–90) představuje pro Artušovské legendy natolik typický svatý grál a mění tak klasickou romanci na příběh o duševní cestě.²⁸ Dalším významným dílem tohoto autora je *Lancelot, rytíř z Káry*, které poprvé vypráví o Lancelotově poměru s Guineverou, manželkou Artuše.²⁹

V 15. století, během vlády Jindřicha VII. byl král Artuš známým a oblíbeným hrdinou. Mnoho autorů se snažilo navázat na Chrétienovo dílo a mýtus tak rozšířit. Jedním z nich byl Thomas Malory s knihou *Smrt Artuše (Death of Arthur)* vydanou v roce 1486, která se tak stala první tištěnou knihou v Anglii. Kniha zobrazuje úpadek zlatého věku rytířství, kdy je Anglie zmítána občanskými spory a zradou rytířských ideálů. Malory také označil město Winchester za opravdový Kamelot. Pravděpodobně z tohoto důvodu byl ve Winchesteru v roce vydání knihy pokřtěn nejstarší syn Jindřicha VII. jako princ Artuš, čímž měl předznamenat nový věk. Princ se bohužel své korunovace nikdy nedožil, avšak v roce 1509 se namísto něj stal symbolem nového věku jeho bratr Jindřich VIII. Jako symbol své vlády nechal ve Winchesteru přemalovat Kulatý stůl Edwarda III. Malba na dřevě zobrazuje kulatý stůl z pohledu ze shora, na vrchní polovině se nachází Jindřich VIII., jenž drží meč a sedí na

²⁷ Britannica. *King Artuhr: legendary king of Britain* [online]. 28.5.2024 [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/King-Arthur>

²⁸ Viz Woods (pozn. č. 26)

²⁹ ELLIS, Kimberly. Lancelot and Guinevere: The Love Affair through the Ages In: *honever.edu* [online]. 12.12.2000 [cit. 2024-05-28]. Dostupné z: <https://vault.hanover.edu/~battles/arthur/affair>

trůně. Uprostřed malby je vyobrazena růže Tudorovců. Tato malba je k nalezení dodnes ve Velkém sále na hradě Winchester. To vše potvrzuje, jaké síly a popularity legenda nabyla.

Během Viktoriánského období zažila legenda svůj návrat, kdy byly její motivy využity k vymalování budovy parlamentu po jejím vyhoření v roce 1834. V dnešní době jsou artušovské legendy stále oblíbeným tématem nejen spisovatelů, ale i filmařů.³⁰

3.2 Obecné informace a historický podtext

Jelikož primárním cílem této práce je tvorba ilustrací ke knize *Sir Gawain a Zelený rytíř* je naprosto nezbytné čtenáře důkladně obeznámen s původem básně, jejím příběhem, chováním a vzhledem hlavních postav a také symboly, jenž se v básni objevují, a které se dají při ilustrování využít.

Báseň se soustředí na Gawaina, mladého rytíře kulatého stolu. Během novoroční hostiny na hradě Kamelot přijíždí neznámý rytíř oděn pouze v zelených barvách. Ten vznese výzvu, že mu kdokoliv z přítomných může uštědřit jednu ránu, avšak on mu jí po té stejnou měrou oplatí. Gawain sázku přijímá a tne rytíři hlavu, nejspíše se záměrem, že smrtelnou ránu mu již nebude schopen oplatit. K jeho překvapení rytíř přežije a držíc vlastní hlavu mu sdělí, že jej do roka a do dne bude čekat v Zelené kapli, kde mu úder oplatí. Mladý Gawain je tak postaven před zkoušku, kdy se musí během roku smířit s vlastní smrtí za cenu zachování své rytířské cti.

Tato báseň pochází z anglického středověkého rukopisu, jenž také obsahuje báseň *Perla* (*Pearl*). Obě díla v originále nemají titulní název. Součástí manuskriptu jsou také básně *Čistota* (*Purity*) a *Trpělivost* (*Patience*). V současné době se rukopis nachází v Britské knihovně v Anglii. Ačkoliv je celé dílo psáno stejnou osobou, prokazatelně se jedná o soubornou kopii originálů, tudíž nelze s absolutní jistotou prokázat, že autor manuskriptu je i původním autorem básní. Avšak dle detailního srovnávacího výzkumu básní se nejčastěji pracuje s teorií, že původním autorem všech čtyřech textů je jedna osoba.

Autorovo jméno není známo, proto je tedy nejčastěji označován jako *Perlový básník* (*Pearl Poet*), nebo *Gawainův básník* (*Gawain Poet*). Pravděpodobně šlo o jednoho z hlavních představitelů poezie dané doby. Christopher Tolkien jej popisuje následovně:

³⁰ Viz Woods (pozn. č. 26)

„Byl to člověk vážné a zbožné mysli, i když ne bez humoru; zajímal se o teologii a měl v ní jisté znalosti, i když možná spíše amatérské než profesionální; ovládal latinu a francouzštinu a byl dostatečně sečtělý ve francouzských knihách, romantických i intruzivních, ale jeho domovem byl West Midlands v Anglii: tolik ukazuje jeho jazyk, jeho verše a jeho prostředí.“

(Tolkien, Christopher. 1975, str. 13, 14)

Nejmenovaný básník žil během druhé poloviny 14. století (pravděpodobně kolem roku 1375). Jedním z jeho současníků mohl tedy být Geoffrey Chaucer (1342–1400), jenž psal londýnským dialektem, který se později stal základem pro novější literaturu a jeho díla si tak dokáže užít i moderní čtenář. Oproti tomu tento neznámý autor pocházel ze západní části Středozemí Anglie a jeho slovní zásoba, gramatika a styl psaní byly velice vzdálené londýnskému dialektu. Ve své poezii velice často používal tzv. aliterační verš, který neužívá rým a je založený na opakování hlásek na začátku verše (často užívaný v germánských a keltských jazycích). Kromě toho texty obsahují výrazy, které by se již v té době daly označit za archaismy. Text tedy šel proti dobovému proudu poezie založeném na rýmovaných textech proudících z Francie a Itálie. Tento přístup je známý jako pokus o *Aliterační obrození*, které bylo ovšem ve 14. století neúspěšné.³¹

Podle Andrewa Breeze z University of Navarra Spain by neznámý autor mohl být Sir John Stanley (1350–1414), jenž byl významný písař a voják. S autorem jej propojuje původ ze západního Středozemí a díky účasti ve válce ve Francii by mohl mít povědomí o francouzské literatuře, která sdílí s básní o siru Gawainovi jisté charakteristické rysy. Také jako urozený pán by byl obeznámen s lovem, zbraněmi, heraldikou a stylem středověkého života urozených, jenž hrají v básni důležitou roli. Ačkoliv tyto informace průkazně nepotvrzují autorovu identitu, jedná se o důkaz, že básník a jeho dílo jsou stále řešeným tématem i v současné odborné literatuře.³²

Ačkoliv text nebyl ve své době úspěšný a z výše zmíněných důvodů na dlouhou dobu upadl v zapomnění, jeho unikátnost z něj činí lingvisticky zajímavé dílo. Vzhledem k jeho

³¹ TOLKIEN, J. R. R. a TOLKIEN, Christopher. *Sir Gawain and the Green knight with Pearl and sir Orfeo*. Dublin: HarperCollins, 2021. ISBN 978-0-00-843393-2. s. 13–15.

³² BREEZE, Andrew. Who wrote Sir Gawain and the Green Knight? In: *medieval.eu* [online]. 15.1.2023 [cit. 2024-05-28]. Dostupné z: <https://www.medieval.eu/who-wrote-sir-gawain-and-the-green-knight/>

nepřístupnosti pro moderního čtenáře je tedy pochopitelné, že se text stal středem zájmu pro mnoho překladatelů.

3.3 Popis děje

Kapitola 1

Příběh začíná na Nový rok na dvoře krále Artuše. Všichni rytíři kulatého stolu hodují, tancují a předávají si dary, oslavy jsou ovšem narušeny, když branami hradu Kamelot vstupuje nezvaný host. Do místnosti vjíždí vysoká postava oděna v zeleném šatu. Vlasy i vous má dlouhé až po ramena, v jedné ruce drží mohutnou sekeru s dlouhou čepelí a v druhé rozkvetlou větev cesmínu. Jede na statném oři, který je zbarvený stejně, jako jeho pán. Zelený rytíř provokuje sdělením, že kolem sebe vidí samé hochy, kterým ještě nezačaly růst vousy na bradě, a ne rytíře. Vznese tedy sázku, jenž by mohla ověřit statečnost rytířů – kdokoliv mu může uštvědit jednu ránu sekyrou, avšak on mu ji poté stejnou měrou oplatí.

Nejprve je král Artuš připraven výzvu přijmout sám, aby nezůstala neodpovězena a aby zachoval čest svého dvora. Nicméně, sir Gawain, synovec krále Artuše a nejmladší z rytířů se dobrovolně přihlásí, aby ochránil svého krále. Gawain vezme sekyru a jedním mocným úderem tne rytíři hlavu. K údivu všech Zelený rytíř ránu přežije a držíc vlastní hlavu Gawainovi sdělí, že se s ním za rok a jeden den setká v Zelené kapli, kde mu bude smět úder oplatit. Poté nasedne na svého koně a držíc vlastní hlavu z hradu odjede.

Po odjezdu Zeleného rytíře se atmosféra na dvoře náhle změní. Oslavy nahradí znepokojení nad nadcházející výzvou. Gawain je nyní vázán rytířskou ctí, aby se za Zeleným rytířem vydal a nechal se zasáhnout smrtelným úderem.

Kapitola 2

Děj se časově posouvá na podzim. Ráno po dni Všech svatých se Gawain vybaví svým nejlepším zdobeným brněním, červeným kabátcem a pláštěm s kožešinou. U pasu má meč, v ruce třímá kopí a na zádech má štít, který je zdoben znakem pentaklu (pěticípá hvězda). Ten symbolizuje pět rytířských ctností: velkorysost, zdvořilost, cudnost, rytířkost a zbožnost. Na vnitřní straně štítu je vyobrazena Panna Marie, jenž symbolizuje jeho zbožnost a ochranu,

jenž hledá ve své víře. Král Artuš s ostatními rytíři se rozloučí s Gawainem a popřejí mu šťastnou cestu, přestože tuší, že čelí téměř jisté smrti. Společně se svým koněm Gringoletem se vydává na cestu s vědomím, že jeho výprava je nejen osobním testem, ale i zkouškou jeho čestnosti a odvahy.

Během svého putování po západní Anglii prochází lesy, bažinami, čelí nepříznivému počasí a naráží na různá nebezpečí – bojuje s divokými zvířaty, skřety nebo lesními trolly. Po dlouhém a únavném putování dorazí na Štědrý večer ke krásnému hradu, který vypadá jako zázrak v nehostinné krajině. Gawain je vřele přijat pánem hradu, Bertilakem de Hautdesert a jeho dvorem. Hradní pán a jeho krásná paní jsou vzácnou návštěvou potěšeni.

Po štědrovečerní večeři mu Bertilak nabídne, aby u něj zůstal až do Nového roku, jelikož Zelená kaple, kterou rytíř hledá, se nachází nedaleko od hradu. Sir Gawain je ohromen jeho štědrostí a pohostinností a s vděčností přijímá tuto nabídku.

Kapitola 3

Pád Hradu, Bertilak de Hautdesert oznámí, že se následujícího dne vydá na lov, naléhá, aby znavený Gawain zůstal v tvrzi a odpočíval, může spát, jak dlouho chce a jíst kdykoliv se mu zlíbí a jeho žena mu bude dělat společnost. Aby udělal věci zajímavějšími, navrhne dohodu. Po tři dny, kdy bude v lese lovit, se dohodnou na výměně úlovků. Cokoli Bertilak uloví, předá Gawainovi, a naopak, cokoli Gawain získá v hradě, předá zpět Bertilakovi.

Bertilak odchází do lesa, zatím co loví jelena přichází Bertilakova žena do Gawainovy komnaty a snaží se ho svést. Ačkoliv je Gawain zájmem paní polichocen, slušně odmítá, jelikož hodlá dodržet slib, že po dobu své cesty zůstane v celibátu, také si váží štědrosti pána hradu a nechce mu takto ukřivdit. Ze slušnosti k paní jí dovolí jen jeden polibek. Bertilak se večer vrátí z lovu a předá mu jelena a Gawain jej na oplátku políbí.

Druhý den odchází pán hradu za doprovodu anglických chrtů lovit divoké prase. Jeho žena se vrací za Gawainem a opět se jej pokouší svést, tentokrát s ještě větší naléhavostí. Gawain zůstává věrný svým rytířským ctnostem a tentokrát přijímá dva polibky. Večer Bertilak Gawainovi předá toho největšího divočáka, kterého kdy Gawain viděl a on mu dar oplatí dvěma polibky.

Třetího dne se vydá pán do lesů lovit lišku, zatím co jeho žena se ještě urputněji snaží svést rytíře Kulatého stolu. Tentokrát mu kromě sebe nabízí prsten, který Gawain odmítá. Poté

mu nabídne zelený hedvábný pás, ten chce také odmítnout, avšak Bertilakova žena mu sdělí, že pásek má moc ochránit svého nositele před smrtí. Gawain, ze strachu o svůj život dar přijímá. Paní na něj naléhá, aby se o pásku jejímu muži nezmiňoval a pouze jej třikrát políbil. Večer Gawainovi pán hradu předá ulovenou lišku a on mu jeho dar oplatí pouze třemi polibky. Opasek dle rady paní zamlčí, aby jej mohl použít při setkání se Zeleným rytířem, a tak vlastně poruší slib, který dal Bertilakovi.

Kapitola 4

Po třech dnech strávených na hradě se sir Gawain připravuje na odchod. Bertilak mu poskytne průvodce, který ho dovede k místu setkání. Poté co ujedou kus cesty se průvodce zastaví a sdělí Gawainovi, že dál se bude muset vydat sám, jelikož on se k onomu d'ábelskému místu nepřiblíží. Klade rytíři na srdce, že i on by se měl vrátit, jelikož jej nečeká nic jiného, než jistá smrt. Gawain si i přes upozornění stojí za svým a hodlá v cestě pokračovat. Průvodce mu tedy popíše cestu k Zelené kapli a rozloučí se s ním. Rytíř dle instrukcí pokračuje v putování, avšak kapli se mu nedaří najít. Najednou zře místo, které spíše než kapli, připomíná mohylu. Kopcovitý útvar, který v zasněžené krajině září zelení. Při bližším prozkoumání zjistí, že je zde vchod, který vypadá jako vstup do jeskyně. Zde potká Zeleného rytíře, jak si brousí sekyru. Ten jej přivítá a připomene jejich dohodu. Dle dohody se Gawain tedy skloní a očekává úder. Zelený rytíř se rozmáchne, aby jej popravil, ale dvakrát úder zadrží. Napotřetí jej zasáhne, avšak ostří ho jen lehce škrábne na krku.

Poté Zelený rytíř odhalí svou pravou totožnost, celou dobu to byl přeměněný pán hradu Bertilak de Hautdesert. Tři údery sekyrou symbolizovaly tři návštěvy hradní paní. Třetí rána, jež jako jediná způsobila Gawainovi zranění byla trestem za přijetí hedvábného pásku. Za zkouškou celou dobu stála čarodějka Morgana le Fay, sestra krále Artuše, která chtěla otestovat rytíře Kulatého stolu a způsobit Artušovi strach. Její záměr měl za cíl vyzkoušet Gawainovu čestnost a jeho pět rytířských ctností.

Gawain se cítí zahanben, jelikož nepřiznal držení zeleného pásku a vidí to jako své selhání. Přiznává svou chybu a vyjadřuje svou lítost nad tím, že nebyl vůči Bertilakovi upřímný. Pán hradu rytíři Kulatého stolu odpouští a pochválí jej za jeho statečnost. Gawain vyráží na zpáteční cestu na hrad Kamelot a se Zeleným rytířem se rozchází v dobrém.

Po návratu domů vypráví svůj příběh králi Artušovi a rytířům Kulatého stolu. Přiznává svou slabost a poučení, které díky svému dobrodružství získal. Artuš odmítne, že by byl Gawain jakkoliv vinen a rytíři se rozhodnou nosit zelené pásy na znamení solidarity a na památku Gawainova dobrodružství a jeho statečnosti, čímž se zelený pás stává symbolem čestnosti a pokory, ale i lidské slabosti.³³

Báseň uzavírá text „HONY SOYT QUI MAL PENCE“, jenž je rčení v anglonormanštině, dialektu starofrancouzštiny, kterým mluvila středověká vládnoucí třída v Anglii. Znamená „hanba tomu, kdo o něm špatně smýšlí“.³⁴

3.4 Postavy

Sir Gawain

Osobnost

V básni je Gawain vyobrazen jako nejvíce komplexní postava. Od začátku příběhu zastává rytířské ideály, kvůli kterým je ochoten obětovat vlastní život. Jeho oddanost rytířským ctnostem je podtržena znakem pěticípé hvězdy na štítu, která nahrazuje znak lva, jenž je typický pro rytíře Kulatého stolu v jiných vyobrazeních.³⁵ Dalším důležitým aspektem je jeho víra, kterou symbolizuje Panna Marie na vnitřní straně štítu. Jeho náboženské přesvědčení jej vede k dodržování vysokých morálních standardů. Za zmínku stojí i jeho oddanost, ať už vůči jeho hostiteli Bertilakovi nebo králi Artušovi, jehož se jako jediný z rytířů Kulatého stolu zastane a přijme místo něj výzvu Zeleného rytíře.

Díky těmto hodnotám je schopen vzdorovat svádění paní, což by z něj činilo typický příklad ušlechtilého rytíře z romantických příběhů. Avšak Gawain je také člověk a jako každý z nás se obává své smrti, to jej nakonec vede k přijetí daru a nedodržení slibu. Tímto jeho postava vybočuje od ostatních ideálních rytířů a činí jeho vyobrazení do jisté míry nadčasovým.

³³ Viz Tolkien (pozn. 31) s. 23–108.

³⁴ CHEVALIER-KARFIS, Camille. Origins of the Expression „Honi Soit Qui Mal Y Pense“. In: *thoughtco.com* [online]. 7.8.2019 [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.thoughtco.com/honi-soit-qui-mal-y-pense-1368779>

³⁵ Viz Tolkien (pozn. 31) s. 16.

Gawain i přes své pochybení neopouští své ideály, uznává své selhání a svých činů lituje a díky tomu mu je odpuštěno. Z jeho příběhu tak plyne ponaučení, že chybovat je pro lidi běžné, avšak když neopustí své morální a zároveň náboženské ideály, bude jim odpuštěno. Což do velké míry koresponduje s křesťanskou ideologií a konceptem zpovědi.

Na začátku příběhu je Gawain zobrazen jako nezkušený mladý rytíř, který čeká na své první dobrodružství. Po střetu se Zeleným rytířem prochází jeho postava vývojem a přichází k novým uvědoměním. Díky tomu se na jeho příběh dá nahlížet jako na proměnu z chlapce na muže a příběh o dospívání.³⁶

Vzhled

V básni je vzhled rytířova vybavení detailně popsán, když se připravuje opustit hrad Camelot. Jeho brnění je lesklé a bohatě zdobená zlatem. Zbroj je složena z plátových bot, pláty mu také chrání holeně, kolena, stehna a ramena. Rukavice má taktéž kovové. Tělo mu chrání kroužková zbroj, přes kterou má zdobenou tuniku červené barvy. Vše zahaluje plášť s kožešinou, který se zapíná pod krkem. Na hlavě má helmu, jenž se zapíná vzadu a pod krkem má jemný šátek. Kolem čela má kroužek (circlet) zdobený drahými kameny. Vyzbrojen je mečem u pasu, kopím a štítem s pentaklem.

Zelený rytíř

Osobnost

Zelený rytíř působí v knize jako záhadná postava, která bez ohlášení přijíždí na hrad Camelot. To, že se jedná o magickou bytost podtrhuje jeho neobvyklý vzhled, ale především to, že přežije setnutí vlastní hlavy. Vůči Gawainovi působí jako autorita, která představuje nevyhnutelnou zkoušku jeho rytířských ideálů. Přes svou neobvyklou podobu se chová spravedlivě, na konci příběhu dokonce ukazuje svou velkorysost a pochopení.

³⁶ Viz Tolkien (pozn. 31) s. 43–46.

Vzhled

Při příjezdu do hradu je popisován jako obrovský muž s dlouhými pažemi. Jeho postava je statná, avšak v pase je hubený. Má jasně zelenou pleť a vlasy i vous mu sahají až na hrud'. Oděn je ve zdobené zelené tunice a punčochách obdobné barvy. Na bosých nohou má pouze ostruhy na koně. Nenese žádnou zbroj. V rukou má zelenozlatou sekyru a snítku cesmínu. Přes ramena má zelený plášť, který snímá testě před tím, než mu Gawain stíná hlavu. Při svém druhém zjevení v Zelené kapli je zmíněno, že se jeho vzhled od setkání v Kamelotu nezměnil.³⁷

Bertilak de Hautdesert

Osobnost

Ačkoliv je na konci knihy odhaleno, že Bertilak a Zelený rytíř jsou stejná postava, jejich chování je natolik rozdílné, že si zaslouží samostatný popis.

Bertilak je hned od prvního momentu vůči Siru Gawainovi velmi pohostinný a velkorysý. Jeho laskavost a starostlivost v kontrastu s nebezpečím, se kterým se na cestě Gawain doposud setkal povyšují jeho kladné rysy, zároveň ale mohou ve čtenáři budit jisté podezření, jelikož celá situace s idylickým hradem a jeho pánem zní zkrátka až příliš dobře. Během společné večere je Bertilak přátelský a charismatický, což jen podtrhuje kontrast k jeho alter egu.

Nejzajímavějším rysem postavy je její touha ozvláštnit Gawainův pobyt hrou, kdy své úlovky z lesa vymění za cokoli, co Gawain během dne na hradě získá. Tento čin ukazuje jeho smysl pro spravedlivou hru, ale také chuť testovat Gawainovy ctnosti, což je asi jeho největší podobnost se Zeleným rytířem. Jeho lovecké schopnosti rovněž poukazují na jeho fyzickou sílu.

Vzhled

Na první pohled působí odvážně, je vysoký a jeho postava je statná. Má hustý plnovous, jenž dle popisu připomíná srst bobra. Jeho tvář je popsána tak, že z ní jde cítit oheň, jestli tím autor

³⁷ Viz Tolkien (pozn. 31) s. 30–32.

naráží na jeho rozohněný výraz, či červené tváře je již na interpretaci čtenáře. Avšak vzhledem k jeho vlídné povaze je pravděpodobnější varianta druhá.³⁸

Paní hradu

Osobnost

Je velice charismatická a šarmantní, což jí umožňuje snadno si získat Gawainovy sympatie. Je velice inteligentní, schopná vést konverzaci a především manipulovat, což se nejvíce projevuje při svádění Gawaina. I když je v něm neúspěšná probudit tělesnou touhu, povede se jí v něm vzbudit strach ze smrti, kvůli kterému přijme její dar, a tak poruší svůj slib.

Ačkoliv se postava může zpočátku jevit jako velice amorální, jelikož plánuje podvést svého manžela, jenž se v kontrastu k ní jeví jako velmi vlídná postava, tak je na konci knihy odhaleno, že své činy koná na žádost svého muže, který se takto snaží Gawaina testovat. V závěru by se tedy dalo říct, že je Bertilakovi oddaně věrná.

Vzhled

Paní je popisována jako nesmírně krásná, její vlasy jsou dlouhé a lesklé a její důstojné držení těla podtrhuje její postavení, jakožto paní hradu. Její zdobené šaty často doplňují šperky zakomponované ve vlasech. Ačkoliv její popis oděvu při jednotlivých návštěvách Gawaina není příliš detailní, při poslední návštěvě je zmíněno, že má na sobě odvážný oděv odhalující její hrud' a záda.³⁹

Král Artuš

Ačkoliv je Artuš pravděpodobně nejznámější postavou anglických legend, v této básni nemá velkou roli. Vyskytuje se pouze na začátku a na konci příběhu, působí především jako Gawainův mentor, symbol rytířství a ideální vládce. Často mluví jménem rytířů Kulatého stolu, kteří v tomto textu jako jedinci nevystupují. Jeho vzhled v básni není detailně popsán.

³⁸ Viz Tolkien (pozn. 31) s. 51,52.

³⁹ Viz Tolkien (pozn. 31) s. 55–86.

3.5 Symbolika v básni

Pro zpracování ilustrací je třeba představit symbolismus vyskytující se v básni, kterého může být využito při tvorbě ilustrací, a tak vytvořit co nejvěrnější adaptaci.

Zelený rytíř

Jeho charakteristická zelná barva odkazuje na přírodu, která může být vnímána jako krutá, avšak spravedlivá, což přímo odráží rytířovo vystupování. Příroda se také v cyklech obnovuje, což symbolizuje tematiku života a smrti, která je v básni také silně zastoupena. Poprvé je tomu tak v případě dekapitace Zelného rytíře a jeho přežití, což jednak naznačuje jeho silné propojení s přírodou a zároveň nadpřirozenou sílu. Téma smrti je také silným motive pro Gawaina po celou dobu jeho cesty, až do setkání se Zeleným rytířem, který na konci jeho život ušetří, což opět symbolizuje cyklus smrti a života. Posledním příkladem tohoto cyklu je samotné časové zasazení básně, která začíná na Nový rok a končí ve stejném období roku následujícího. V průběhu básně se tak vystřídají všechna roční období.

Sekyra a snítek cesmínu

Při příjezdu na hrad Kamelot drží Zelený rytíř tyto dva předměty. Sekyra je zřejmým symbolem popravky a smrti s ní spojené. Do jisté míry tak dělá ze svého držitele popravčího, proto je pro rytířovu popravku propůjčena Gawainovi. Větvička cesmínu byla ve středověké Anglii spojována se smrtí a duchy, jenž se posmrtně vraceli na místa, ve kterých přebývaly během svého života.

Symbolika barev

Protipólem zelené barvy spojené se Zeleným rytířem a přírodou je červená barva, kterou primárně nosí sir Gawain. Tato barva byla ve středověku spojována s krví Kristovou, a proto měla náboženský význam. Červená je doplněna o zlaté zdobení na Gawainově zbroji, tato barva byla spojována s čistotou a vysokým postavením rytíře Kulatého stolu.

Bertilak de Hautdesert je spojován s hnědou barvou, především díky svému hustému vousu. Tato barva může symbolizovat podzim, kdy hnědá v přírodě nahrazuje doteď dominantní zelenou barvu. Podzim je také období, kdy se s Bertilakem v příběhu poprvé

setkáme. Toto navázání na přírodní cyklus tak může být prvním vodítkem, že Zelený rytíř a Bertilak jsou stejná osoba.

Gawainův štít

Jak již bylo zmíněno v popisu postavy, pentagram znázorňuje pět rytířských ctností, které Gawain ctí, a které jsou během jeho putování testovány. Panna Marie z vnitřní strany štítu symbolizuje jeho víru.

Zelený pás

Pás je symbolem ochrany, pokušení a lidské slabosti. Původně je vyobrazen jako magický předmět, který dokáže ochránit Gawaina před smrtí. Při odhalení totožnosti Zeleného rytíře se z něj stává symbol Gawainova selhání, především proto, že podlehl pokušení a porušil slib, který dal Bertilakovi. Po návratu na Kamelot se z pásu stává symbol Gawainovy cesty, znázorňuje statečnost, odvahu, ale i lidskou slabost. Dokonce jej přijímají všichni rytíři kulatého stolu, čímž uznávají myšlenku, že i přes své šlechetné rytířské ideály jsou pořád jen normální smrtelníci.

Zelená kaple

Kaple svým popisem vyčnívá z prostředí, v kterém se nachází, zeleň pokrývající tuto mohylu v zimním období působí nadpřirozeně, až přímo magicky. Toto místo tak může symbolizovat spojení mezi přírodou a duchovnem, ale především se zde setkává pozemské (Sir Gawain) s nadpřirozeným (Zelený rytíř).

Lov a svádění

Bertilakův lov a snaha jeho ženy svést Gawaina vždy v knize probíhají souběžně a jsou střídavě popisovány. Přímo se tedy nabízí, že lov je symbolem pro snahu paní hradu donutit Gawaina porušit své rytířské ctnosti.

Výměna zisků

Domluva mezi Gawainem a Bertilakem je symbolem čestnosti, věrnosti a otevřenosti. Gawainovo selhání při této zkoušce poukazuje na již zmíněnou lidskou nedokonalost.⁴⁰

⁴⁰ Ivy panda. *Sir Gawain and the Green knight, symbolism research paper* [online]. 31.5.2024 [cit. 2024-06-01]. Dostupné z: <https://www.outfit4events.cz/czk/magazin/ostatni/ceske-iluminovane-rukopisy-ktere-nesmiteminout/>

4 Autoři překladů

Jelikož originální báseň ze 14. století již není čtenářsky přívětivá pro moderní publikum, v průběhu let vzniklo mnoho verzí překladu od různých překladatelů. Pro tvorbu ilustrované knihy bude využito překladu spisovatele a jazykovědce J. R. R. Tolkiena, proto také v této kapitole dostane nejvíce prostoru. Dále budou zmíněni ostatní překladatelé, především kvůli porovnáním jejich překladů a přístupu k originálnímu textu.

4.1 J. R. R. Tolkien

John Ronald Reuel Tolkien (1892–1973) byl jazykovědec specializující se na anglický jazyk starověkého a středověkého období. Působil jak profesor Anglo-saštiny na Oxfordské univerzitě. Byl také oceňovaným spisovatelem.

Narodil se v roce 1892 v Bloemfontein v Africe, kam se jeho otec kvůli práci bankovního úředníka přestěhoval. Ve věku tří let se s matkou a bratrem vrací do Anglie, přesněji do západního Středozeří poblíž města Birmingham. Své dětství tak trávil v kontrastním prostředí, kde se střetával industrialismus města a typický anglický venkov. V únoru roku 1896 jeho otec v Africe umírá a rodina přichází o svého živitele. Z tohoto důvodu žili na hraně chudoby. Celá situace se ještě zhoršila, když jeho matce byla diagnostikována cukrovka. Z Johna a jeho bratra se v roce 1904 stávají sirotci a spadají do péče kněze jménem Francis Morgan. Chvíli se o ně stará jejich teta a pěstounka paní Faulknerové.

Ronald, jak byl podle svého druhého jména mezi kamarády z dětství znám, měl již od útlého věku nadání na jazyky, poměrně brzy se naučil latinu a řečtinu, později se zdokonaloval v dalších jazycích, jak moderních, tak těch pradávných. Netrvalo dlouho a začal tvořit své vlastní jazyky. Také docházel do školy „Krále Edwarda“, kde si udělal několik přátel, se kterými utvořil spolek „T.C.B.S.“ (Tea Club, Barrovian Society, pojmenováno po místu jejich setkávání – Barrow Stores)

V pěstounské péči paní Faulknerové byla také dívka jménem Edith Bratt, když Ronaldovi bylo 16 let, začal se s o tři roky starší dívkou přátelit a jejich vztah se postupně prohluboval. Otec Francis však zasáhl a zakázal Ronaldovi se s ní stýkat, či si s ní dopisovat, dokud mu nebude 21 let. Ronald jeho příkazu vyhověl.

Na podzim roku 1911 začal navštěvovat Exeter College v Oxfordu, kde se učil staré angličtině a jiným germánským jazykům. V roce 1913 ihned využil šance navázat kontaktu s Edith a jejich vztah se ještě více prohluboval. Ačkoliv otec Francis jim již nestál v cestě, v roce 1914 přišla pro jejich vztah ještě větší překážka – začala Velká válka.

Tolkien do války nijak nespěchal, na rozdíl od spousty jeho vrstevníků. Pravděpodobně kvůli Edith, ale také kvůli studiu, svůj první titul získal v červnu roku 1915. Poté nakonec narukoval, avšak několik měsíců trávil ve Staffordshiru. V roce 1916 byl převelen, aby se účastnil bojů ve Francii, ještě před svým odjezdem si 22. března stihl Edith vzít za ženu. Ve válce bojoval na západní frontě během bitvy na Sommě. Po čtyřech měsících na frontě však dostal zákopovou horečku a byl poslán zpět do Anglie. Válka se na něm značně podepsala, ať už kvůli jeho působení na frontě, nebo kvůli tomu, že z jeho středoškolského spolku válku přežil pouze jeden kamarád. V tomto období začíná psát své první příběhy, které se později stanou základními kameny pro jeho fiktivní svět jménem *Středozem*.

Během let 1917 a 1918 se jeho nemoc pravidelně vracela, avšak i přes to se mu dařilo plnit jeho službu na území Anglie a byl povýšen na poručíka. Během jeho výkonu služby poblíž Hullu byl se svou ženou na romantické procházce v lesích, to jej poprvé inspirovalo k tvorbě příběhu *Beren a Lúthien*, který pojednává o zakázané lásce mezi člověkem a elfkou. Často pak sám o sobě smýšlel jako o *Berenovi* a o Edith jako o *Lúthien*. Na podzim roku 1917 se páru narodil první syn John Francis Reuel Tolien.

Během konce války začal hledat zaměstnání na akademické půdě. Během tohoto období byl také jmenován asistentem lexikografa pro tvorbu nového anglického slovníku, dnes již známého jako *Oxford English Dictionary*. Během této práce se mu také povedlo dokončit příběh jménem *Pád Gondolinu*, který přednesl na Exeter College ve čtenářském klubu. Jedná se o příběh ze série tzv. *Nedokončených příběhů*, z nichž později vychází ucelená saga příběhů ze *Středozemě*. V roce 1920 je přijat na pozici lektora anglického jazyka na University of Leeds.

V Leedsu kromě výuky spolupracuje s E.V Gordonem na překladu básně *Sir Gawain a Zelený rytíř*. Dále také píše další ze série *Nedokončených příběhů* a pro svět Středozemě tvoří samostatný funkční jazyk – Elfštinu. Také zde spolu s Gordonem založil *Vikingský klub*, jenž se věnoval předcítání severských ság a pití piva. V Leedsu se také Tolkienovi narodily další dvě děti – synové Michael a Christopher. V roce 1925 se na Oxfordu uvolnilo místo profesora Anglo-saštiny, které se Tolkienovi podařilo získat.

Na život profesora si Tolkien velice rychle navykl a podařilo se mu vytvořit několik vlivných vědeckých publikací. Za zmínku stojí jeho přednáška *Beowulf, příšery a kritici* nebo esej *Angličtina a velština*, ve které se mu podařilo objasnit původ slova *velština*. Kromě těchto prací byl jeho akademický život poměrně nevýrazný. V roce 1945 změnil své zaměření na Anglický jazyk a literaturu, kde působil až do svého odchodu do důchodu v roce 1959.

Více aktivní byl v oxfordském společenském životě. Byl jedním ze zakladatelů skupiny *The Inklings* jenž se věnovala konverzování, pití, a především předčítání jejich rozpracovaných děl. Jedním ze členů byl i C. S. Lewis, autor knižní série *Letopisy Narnie* a Tolkienův blízký přítel.

Během tohoto období pokračoval v tvorbě mytologie a jazyků svého fiktivního světa. Často také vyprávěl svým dětem příběhy před spaním, jež byly později vydány knižně. Jednoho dne při opravování testů narazil na nevyplněnou otázku, do které z ničeho nic instinktivně napsal „V díře v zemi žil hobit“. Na základě této intuitivní věty se rozhodl vytvořit příběh s tímto *Hobitem*. Příběh nejdříve vyprávěl svým dětem, později jej sepsal, a dokonce knižně vydal v roce 1937. Kniha se ihned stala úspěchem na poli dětské literatury. Tolkien začal více pracovat na samotném světě, ve kterém se *Hobit* odehrává, psanou historií svého světa pojmenoval *Silmarillion*. Avšak když některé z příběhů prezentoval vydavateli, byly odmítnuty s tím, že by nebyly komerčně úspěšné a byl požádán, aby spíše napsal pokračování *Hobita*. Tímto pokračováním byla známá knižní série *Pán prstenů*, která se stala natolik úspěšnou, že ji i BBC vysílala v rádiu.

Co se týká jeho rodiny, v roce 1929 se mu ještě narodila dcera Priscilla. V dospělosti se z jeho nejstaršího syna Johna stal kněz, Michael a Christopher sloužili během druhé světové války u národního letectva. Poté se Michael stal učitelem a Christopher univerzitním lektorem. Priscilla pracovala jako sociální pracovnice. Tolkienova žena zesnula v roce 1971, John Ronald Reuel Tolkien se k ní přidal 2. září 1973. Odpočívají ve společném hrobu na hřbitově v Oxfordu. Na náhrobku mají kromě svých jmen vytesáno *Beren a Lúthien*.

Po Tolkienovi zůstalo mnoho nevydaných, nebo nedokončených děl. Těch se zhostil jeho nejmladší syn Christopher, který vydal soubornou historii Středozeemě jménem *Silmarillion* nebo další příběhy z tohoto světa pojmenované jako *Nedokončené příběhy*. První

Tolkienovo dílo, které Christopher editoval a vydal po otcově smrti byl právě překlad básně *Sir Gawain a Zelený rytíř*.⁴¹

Překlad

Jak již bylo zmíněno, první Tolkienova práce na básni *Sir Gawain a Zelený rytíř* proběhla během jeho působení v Leedsu. Společně se svým kolegou E. V. Gordonem vytvořili odborný překlad, který v roce 1925 vydalo nakladatelství Clarendon Press. Tolkien se postaral o překlad a slovníček pojmů, zatímco Gordon sepsal valnou většinu poznámek k textu. Je nutno poznamenat, že se jedná o odborný překlad básně, která je psaná starým jazykem, jenž nemá s moderní angličtinou mnoho společného. Z tohoto důvodu i přeložený text potřeboval nemalé množství poznámek, aby čtenář plně rozuměl jeho významu. V žádném případě se nejedná o volnočasovou literaturu vhodnou pro běžného čtenáře poezie.⁴²

Ukázka originálního textu, prvních sedm veršů třetí sloky:

*„Dis kyng lay at Camylot vpon Krystmasse
With mony luflych lorde, ledez of þe best,
Rekenly of þe Rounde Table alle þo rich breþer,
With rych reuel oryzt and rechles merþes.
Þer tournayed tulkes by tymeþ ful mony,
Justed ful jolilé þise gentyle kniþtes,
Syþen kayred to þe court caroles to make.“*

(Autor neznámý)

Dvojice poté plánovala překlad básně *Perla*, jenž pochází ze stejného rukopisu, avšak tyto plány zhatil Tolkienův odchod do Oxfordu. Odborný překlad byl pak ještě v roce 1967 aktualizován Tolkienovým studentem Normanem Davisem.

⁴¹ DOUGHAN, David. J. R. R. Tolkien: A Biographical Sketch In: *tolkiensociety.org* [online]. 5.2.2024 [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.tolkiensociety.org/author/biography/>

⁴² SHIPPEY, tom. Tolkien and the Gawain-peot In: *swosu.edu* [online]. 15.10.1996 [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://dc.swosu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2149&context=mythlore>

V roce 1953 Tolkien publikoval esej na téma této básně, z jejíž předmluvy jasně vyplývá, že tou dobou již měl zpracovaný moderní překlad básně, který dodržuje aliterační verš. Tento překlad v průběhu svého života průběžně upravoval, avšak nikdy nevydal.

Po smrti Tolkiena jeho nejmladší syn Christopher začal zpracovávat jeho nedokončené texty, ať už ze světa *Středozeemě*, či jeho jiné práce. *Sir Gawain a Zelený rytíř* byl první příběh, který Christopher za pomoci poznámek svého otce upravil do podoby vhodné k vydání. Kniha vyšla v roce 1975, tedy dva roky po Tolkienově smrti.

Ačkoliv je Tolkienova verze určena pro moderní publikum, jedná se pravděpodobně o nejméně přesnou verzi překladu vůči svému originálu. Není zde silná snaha vytvořit rým a překlad často využívá starších výrazů, které pomáhají vytvořit imerzi rytířského příběhu.⁴³

Ukázka Tolkienova překladu, prvních sedm veršů třetí sloky:

*„This king lay at Camelot at Christmas-tide
with many a lovely lord, lieges most noble,
indeed of the Table Round all those tried brethren,
amid merriment unmatched and mirth without care.
There tourneyed many a time the trusty knights,
and jousted full joyously these gentle lords;
then to the court they came at carols to play.“*

(Tolkien, Christopher. 1975)

4.2 Další verze překladu

V průběhu let se o překlad básně pokusilo mnoho tvůrců. Dalo by se říct, že dílo se stalo jakousi pomyslnou výzvou pro každého anglického překladatele. Následující výčet překladů popisuje nejvýznamnější verze překladů, jenž zvolily odlišné přístupy k originálnímu textu.

⁴³ Viz Tolkien (pozn. 33).

Simon Armitage (*1963)

Je uznávaný anglický básník, jenž byl profesem poezie na Oxfordu, od roku 2017 působí na stejné pozici na univerzitě v Leedsu. V roce 2019 získal Laureát za poezii. Kromě nesčetného množství básní také napsal několik fikčních novel. V roce 2009 vydal svou verzi překladu básně *Sir Gawain a Zelený rytíř*, které se celosvětově prodalo více jak 100 000 kusů. V roce 2018 vyšla ilustrovaná verze. O ilustrace se postaral anglický umělec Clive Hicks-Jenkins.

Jakožto básník zvolil k překladu více klasický básnický přístup. Verše se více rýmují, a dokonce změnil strukturu básně – při srovnání s originálem a Tolkienovým překladem jde snadno vidět, že již nedodržuje aliterační verš. Jeho překlad se daleko více soustředí na moderního čtenáře a upřednostňuje čtivost překladu před jeho věrností originálnímu textu. Díky tomu nekonkuruje Tolkienovi, ale vytváří pro nové čtenáře nenáročný způsob, jak se seznámit s příběhem sira Gwaina. Nutno říct, že jeho změny oproti originálu básni neškodí, naopak jakožto zkušený básník dokázal změny aplikovat ve prospěch básně. Díky výrazně lepší čtivosti jeho verze patří k těm nejpopulárnějším v Anglii.⁴⁴

Ukázka Armitagova překladu, prvních sedm veršů třetí sloky:

*„It was Christmas at Camelot - King Arthur's court,
where the great and the good of the land had gathered,
all the righteous lords of the ranks of the Round Table
quite properly carousing and revelling in pleasure.
Time after time, in tournaments of joust,
they had lunged at each other with levelled lances
then returned to the castle to carry on their carolling,“*

(Armitage, Simon. 2009)

⁴⁴ ARMITAGE, Simon. Sir Gawain and the Green Knight In: *Simonarmitage.com* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.simonarmitage.com/sir-gawain-and-the-green-knight/>

Marie Borroff (1923–2019)

Americká básnířka a překladatelka. Byla první ženou, která učila na oddělení Anglického jazyka na americké univerzitě Yale a v roce 1965 se stala první profesorkou angličtiny. Její překlad básně *Sir Gawain a Zelený rytíř* byl poprvé vydán v roce 1967.⁴⁵

Překlad jednotlivých veršů se oproti Armitagově překladu více drží originálního textu, avšak oproti Tolkienově překladu si více upravuje strukturu slok. Dalo by se tak říct, že její překlad je něco mezi moderní aktualizací básně (Armitage) a věrným překladem do současného anglického jazyka, kterému ale čtenář snadno porozumí (Tolkien).

Ukázka překladu Borroffové, prvních sedm veršů třetí sloky:

*This king lay at Camelot at Christmastide;
Many good knights and gay his guests were there,
Arrayed of the Round Table rightful brothers,
With feasting and fellowship and carefree mirth.
There true men contended in tournaments many,
Joined there in jousting these gentle knights,
Then came to the court for carol-dancing,*

(Borroff, Marie. 2009)

Jessie L. Weston (1850–1928)

Anglická spisovatelka, jenž studovala v Hildesheimu a Paříži. Jedním z jejích prvních děl je báseň *The Rose-Tree of Hildesheim* (1896). Ve svých dalších dílech se soustředila především na Artušovské legendy. Její nejznámější prací je kniha *From Ritual to Romance* (1920), jenž se zabývá tématem legendy o svatém grálu.

V roce 1898 zpracovala svůj modernizovaný překlad básně *Sir Gawain a Zelený rytíř*. Jedná se tak o první datovaný překlad tohoto díla. Struktura jejího překladu je oproti originálu

⁴⁵ Library Thing. *Marie Borroff* [online]. Neuvedeno [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://br.librarything.com/author/borroffm>

zcela pozměněna. Text není dělen na sloky a změnila báseň v klasickou prózu. Díky tomu je text čtivější pro čtenáře neholdujícího poezii, avšak se nejvíce odlišuje od originální básně.⁴⁶

Ukázka překladu Westonové, text svým rozsahem odpovídá prvním sedmi veršům třetí sloky:

„King Arthur lay at Camelot upon a Christmas-tide, with many a gallant lord and lovely lady, and all the noble brotherhood of the Round Table. There they held rich revels with gay talk and jest; one while they would ride forth to joust and tourney, and gain back to the court to make carols;“

(Weston, Jessie L. 2021)

Anna Valentová (1941–2022)

V roce 2012 vyšel jediný český překlad. Jedná se o převyprávění původního středověkého textu. Valentová zachovává aliterační verš a původní strukturu básně. Ačkoliv základní význam slok zůstává stejný, některé verše se mohou značně lišit. Překlad má v některých místech nezvyklý slovosled a snaží se znít osudově a historicky, je zde tedy vidět snaha imitovat rytířský text.

Ukázka překladu Valentové, prvních sedm veršů třetí sloky:

*„Král dlel Kamelotu ve vánoční čas,
obklopen udatnými reky, krásou dam,
a Kulatého stolu skvělým bratrstvem.
Čas radovánek šel v žertu a zábavách,
rytíři stateční bili se pro radost
a s dřevcem v ruce síly měřili,
ke dvoru vraceli se do kruhu k zpěvu a tanci;“*

(Valentová, Anna. 2012)

⁴⁶ Library Thing. *Jessie L. Weston* [online]. Neuvédno [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.librarything.com/author/westonjessiel>

5 Již existující vizuální zpracování příběhu

5.1 Ilustrovaná vydání a komiks

Původní iluminace

Jelikož tento výčet zahrnuje všechny pokusy o ilustraci tohoto příběhu, nesmí být vynechány originální iluminace, jež byly vytvořeny pro rukopis básně. Původní báseň je zdobena několika iluminacemi, jejichž autor je, stejně jako autor textu, neznámý. Přiložené ilustrace vyobrazují prvotní setkání Zeleného rytíře a sira Gawaina a snahy paní hradu svést mladého rytíře. Iluminace pocházejí ze 14. století. Nutno poznamenat, že ačkoliv odpovídají ilustračnímu kanónu svého období, tak svou kvalitou zpracování spadají spíše do průměru své doby.⁴⁷

Obr. 14: Prvotní setkání Zeleného rytíře a sira Gawaina

⁴⁷ Digitised manuscripts. *Sir Gawain and the Green Knight Online* [online]. 17.8.2012 [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://blogs.bl.uk/digitisedmanuscripts/2012/08/sir-gawain-and-the-green-knight-online.html>

Frederic Lawrence (1883–1948)

Tento ilustrátor zpracoval pět černobílých ilustrací pro překlad Ernesta Kirtlana z roku 1912. Ilustrace jsou zpracovány tenkou linkou a tvůrce se velmi důrazně zaměřoval na detail. Za zmínku stojí především ornamenty na oděvech, ale i celková potřeba ilustrátora detailně vyplnit každou prázdnou plochu. Ilustrace jsou vhodně doplněny rámováním, které je inspirováno středověkou knižní malbou, a to kresbě přidává na atmosféře daného období.

Obr. 15, 16: *Ilustrace Frederica Lawrence*

Herbert Cole (1867–1930)

Tento anglický ilustrátor zpracoval jednu ilustraci pro knihu anglických pohádek (1913) od Ernesta Rhyse. Kniha popisuje zkrácenou verzi příběhu, jenž je upravena pro dětského čtenáře. Ilustrace zobrazuje příjezd Zeleného rytíře na hrad Kamelot. Rytíř je zobrazen velmi věrně předloze a celá scéna díky své kompozici působí dynamicky. V pravém dolním rohu se nachází šokovaný Artuš, v levém horním je pak Zelený rytíř na koni, jenž svou zdvíženou rukou ukazuje na Artuše a tvoří tak v obraze diagonální linii. Ilustrace je zpracována technikou malby, kdy jsou plochy v mnoha případech doplněny pevnými linkami.

The Green Knight entered the hall.

Obr. 17: *Ilustrace Herberta Cola*

Dorothea Braby (1909–1987)

Anglická umělkyně, jež se soustředila na tvorbu dřevorytů. Pro nakladatelství *Golden Cockerel Press* zhotovila šest barevných rytin, které doplnily vydání básně z roku 1952, jež přeložil Gwyn Jones. Ilustrace jsou značně stylizované pro potřeby techniky dřevorytu, avšak i přesto si zachovávají přemíru detailů (obzvlášť při vykreslení zbrojí a šatu) a postavy svým vzhledem odpovídají popisu z básně. Nejzajímavějším aspektem je bezpochyby barevnost, u které Braby volí kontrastní studené a teplé barvy, jež v mnoha případech podtrhují symboliku obrazu.

Obr 18, 19: *Ilustrace Dorothei Braby*

Roy Morgan (1928–1990)

Velšský ilustrátor zabývající se především dřevořezem, ale i dalšími grafickými technikami. V roce 1956 zpracoval pro nakladatelství *Lion and Unicorn Press* dvanáct ilustrací ke knize *Sir Gawain a Zelený rytíř*, kterou tentokrát přeložil historik Ormerod Greenwood. Morgan k tvorbě ilustrací zvolil techniku litografie. Jeho ilustrace vynikají zajímavou kombinací barev, a především zasazením postav do prostoru, kdy pozadí není pouhou kulisou, avšak je detailně zpracováno. Důraz v těchto ilustracích je také kladen na změnu ročních období, kterou podtrhuje měnící se paleta barev. Vyobrazení postav poměrně odpovídají předloze, ačkoliv se jejich stylizace značně podřizuje zvolené technice, a proto jsou velmi zjednodušené.

Obr 20, 21: *Ilustrace Roye Morgana*

Cyril Satorsky (1927–2021)

Anglický malíř a ilustrátor, který zpracoval dvanáct celostránkových ilustrací, dvoustránkovou kresbu na přebal a několik menší ilustrací pro vydání básně z roku 1971. Jeho kresby jsou jednobarevné, avšak velmi detailní. Postavy i prostředí jsou stylizovány do geometrických útvarů a bohatě zdobené texturami rudky. Ačkoliv postavy nejsou v mnoha případech zobrazeny proporčně správně, díky stylizaci to nepůsobí rušivě a vznikají tak originální ilustrace, které v mnohém odkazují na středověkou knižní malbu.

Obr. 22, 23: *Ilustrace Cyrila Satorskyho*

Michael Smith (*1963)

Anglický spisovatel, překladatel a grafik. Pro svůj vlastní překlad knihy, který vyšel pod nakladatelstvím *Unbound* v roce 2018 zpracoval několik grafik. Jeho ilustrace jsou velmi zjednodušené a pracuje především se černými a bílými plochami, které v některých případech koloruje. Na ilustracích je vidět snaha dodržet odpovídající vzhled postav i přes značnou stylizaci.

Obr. 24, 25: *Ilustrace Michaela Smitha*

Diana Sudyka

Americká ilustrátorka, jenž zpracovala osm celostránkových ilustrací pro vydání básně z roku 2008, které přeložil Simon Armitage. Jejím ilustracím vévodí práce s linkou doplněná o jednoduchý koloring.

Obr 26, 27: Ilustrace Diany Sudyky

John Howe (*1957)

Kanadský ilustrátor, jenž v roce 1995 zpracoval dvoustránkovou ilustraci na přebal nového vydání Tolkienova překladu. Malba vyobrazuje setkání protagonistů u Zelené kaple. Gawain je k divákovi zády a jde názorně vidět znak pentaklu na jeho štítu. Zelený rytíř je zde vyobrazen jako zelený obr, několikrát větší než Gawain. Ačkoliv je dle básně rytíř větší než běžný člověk, takové přehnané zobrazení je nepřesné. Přesto, že se ilustrace nedrží předlohy, působí velice povedeně a Gawainova menší výška oproti rytíři pouze podtrhuje jeho odhodlání čelit svému osudu. Na druhé straně v pozadí můžeme vidět Gringoleta, Gawainova věrného oře.

Obr. 28: *Ilustrace Johna Howa*

Clive Hicks-Jenkins (*1951)

Velšský malíř a ilustrátor, jenž vytvořil ilustrace pro speciální edici S. Armitagova překladu z roku 2018. Jeho ilustrace do jisté míry připomínají koláže. Pracuje v plochách, doplněných o textury, kterými tvoří detaily a stíny. Barevnost je jednoduchá, avšak velmi dobře zvolená. Ilustrace jsou velmi stylizovány a nesnaží se o realistické zobrazení postav, převládá především symbolika, využití ornamentu a stylizace do geometrických útvarů.

Obr. 29: Ilustrace Cliva Hick-Jenkinse

Mark Penman (*1986)

Anglický ilustrátor a lektor v Leedsu. V roce 2021 nakreslil první komiksovou adaptaci díla. O překlad a úpravu textu se postaral John Reppion. Penman nakreslil komiks digitálně za pomoci programu *Clip Studio Paint*. Jeho lineární stylizovaná kresba je doplněna občasným koloringem za užití pouze dvou barev – červené (symbol Gawaina a Kamelotu) a zelené (symbol přírody, cyklu a Zeleného rytíře). Komiks si jde svou vlastní cestou, a ačkoliv je příběh v základu stejný, tak kupříkladu Zelený rytíř je vyobrazen jako daleko více lstivá a zlomyslná postava, než v originále. I když komiks až v přehnané míře zobrazuje násilí, ve spojení s velice stylizovanou a zjednodušenou kresbou to působí podivně a narušuje to atmosféru příběhu. Ačkoliv je dílo zpracované kvalitně, především co se nápaditosti panelování týče, tak postrádá původní atmosféru básně.⁴⁸

Obr. 30, 31: Komiksová kresba Marka Penmana

⁴⁸ Representing Sir Gawain and the Green knight. *Illustrations: the established visual language* [online]. neuvédno [cit. 2024-06-01]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>

5.2 Filmová zpracování

Sir Gawain a Zelený rytíř (1973)

O historicky první filmové zpracování se postaral režisér Stephen Weeks. Příběh filmu se pouze volně inspiruje svou předlohou. V úvodu si král Artuš stěžuje, že jeho rytíři zlenivěli, načež přichází Zelený rytíř a vznáší výzvu, podobně jako v knize. Přijímá ji mladý Gawain, který stíná rytíři hlavu. Rytíř přežívá a Gawain se sklání v očekávání, že mu bude úder vrácen. Rytíř odmítá Gawaina udeřit, jelikož je ještě příliš mladý a dává mu rok a jeden den, aby jej našel. Velkou změnou je nabídka, že pokud se mu jej podaří nalézt dříve, nechá ho žít.

Zbytek příběhu se velmi liší. Na cestě Gawaina střídavě doprovází panoš, jejich cesty se několikrát rozdělí, po sléze se opět potkávají. Po cestě narazí na černého rytíře, s kterým svádí duel a vítězí, smrtelně raněného rytíře pronásleduje do jeho hradu, kde se jej posléze snaží všichni zabít a pomstít svého pána (černého rytíře), který svým zraněním na hradě podlehl. Uniká za pomoci služebné Linet, ta je později v průběhu cestování unesena Baronem Fortinbrasem. Gawain se jí snaží zachránit, avšak neúspěšně. Poté zdrcen ztrátou Linet, do které se zamiloval, bloudí divočinou bez smyslu života. Nakonec doputuje k Bertilakově hradu, kde se setkává s Linet, kterou údajně Bertilak zachránil. Linet předá Gawainovi zelený pás, jenž mu zaručí nesmrtelnost. Gawain se opět vydává na cestu, během ní se opět utká s Baronem Fortinbrasem, tentokrát vítězně. Na konec se setkává se Zeleným rytířem, ten se jej snaží setnout, avšak Gawain přežívá díky zelenému pásu, následuje jejich souboj, který mladý rytíř vyhrává. Zelený rytíř se na konci promění ve starce, jenž svou poslední větou odkazuje na cyklus přírody a nevyhnutelné plynutí času, poté se promění v mlhu.⁴⁹

Film si bere z básně pouze základní motivy, který vyplňuje vlastním vyprávěním, jenž je inspirováno dalšími příběhy Artušovských legend. Základním problémem příběhu je, že mění hlavní premisu básně k horšímu. Téma toho, že i vznešený rytíř Kulatého stolu je pouze člověkem, který může chybovat je nahrazeno tématem životního cyklu a neoddelitelným plynutím času. Ačkoliv tato tematika zní zajímavě, je ve filmu podána nedůrazně a divák nemá potřebu se nad příběhem filmu zamyslet. Dialogy a herecké výkony také nejsou na vysoké úrovni.

⁴⁹ *Gawain and the Green Knight* [film]. Režie Stephen WEEKS. Anglie, 1973. Délka 93 min.

Film měl i na svou dobu pravděpodobně nižší rozpočet a většina kostýmů nedosahuje velké kvality a působí spíše úsměvně. Jedinou výjimkou jsou rytířské zbroje, které působí dobově a jsou kvalitně zpracovány. Co z vizuálního hlediska dále stojí za zmínku je výprava, cestování anglickou přírodou působí atmosféricky a využití hradů a historických budov přidává filmu na autentičnosti. Kromě těchto aspektů nemá film příliš co k inspiraci nabídnout. Z filmu především plyne ponaučení, jak špatně může adaptace filmu dopadnout, pokud se tvůrci snaží změnit základní premisu originálu.

Obr. 32: *Setkání Zeleného rytíře a Gawaina*

Meč statečných: Legenda o Siru Gawainovi a Zeleném rytíři (1984)

Jedenáct let po první adaptaci se Stephen Weeks vrací se svým druhým pokusem. Základní struktura příběhu, kromě pár „vylepšení“, zůstává totožná s verzí z roku 1973. Film získává větší rozpočet a díky tomu i kvalitnější herecké obsazení (např. Sean Connery jako Zelený rytíř), avšak základní problémy snímku jsou totožné s předchozí verzí.⁵⁰ Navíc vše z dnešního pohledu podráží všudypřítomné aspekty 80. let, ať už se jedná o plastovou zbroj Zeleného rytíře nebo úsměvný sestřih sira Gawaina. Jedinými plusy snímku je opět především výprava, dobové zbroje rytířů a celkově lepší kostýmy oproti původní verzi.

Obr. 33, 34: *Zelený rytíř a Sir Gawain*

⁵⁰ *Sword of the Valiant: The Legend of Sir Gawain and the Green Knight* [film]. Režie Stephen WEEKS. Anglie, 1984. Délka 102 min.

Gawain a Zelený rytíř (1991)

Za režii tohoto filmu stojí John Michael Phillips, na rozdíl od svých předchůdců byla tato adaptace určena pouze pro televizní obrazovky. Z tohoto důvodu měl pravděpodobně film i nižší rozpočet a kratší stopáž, navzdory tomu však zůstává do dnešního dne nejvěrnější adaptací původního díla.

Největším rozdílem oproti předloze je, že film začíná v moment, kdy Gawain opouští Kamelot a vydává se na svou cestu. Příchod Zeleného rytíře a vznesení jeho výzvy je zobrazován v první třetině filmu formou Gawainových vzpomínek (tzv. flashback). Díky tomu divák získává povědomí o tom, jak byl pro Gawaina daný moment důležitý a že jej v mysli pronásleduje i po takové době. Zbytek vyprávění zůstává věrný předloze a velká část příběhu se odehrává na hradě Bertilaka de Hautdesert, stejně jako v knize.⁵¹

Z vizuálního hlediska se film snaží imitovat 14. století, jak je jen v jeho rozpočtových možnostech. Především Zelený rytíř vypadá věrně popisu z předlohy. Sir Gawain, až na pozlacené prvky své boje, vypadá také tak, jak jej báseň popisuje. Film na svou dobu a na své finanční možnosti popisuje příběh básně věrně a vizuální zobrazení společně se snahou vytvořit imerzi doby 14. století je také chvály hodné. Jedná se tak o velice kvalitní adaptaci a vhodný zdroj inspirace.

Obr. 35: Verze z roku 1991

⁵¹ *Gawain and the Green Knight* [film]. Režie John Michael PHILLIPS. Anglie, 1991. Délka 75 min.

Sir Gawain a Zelený rytíř (2002)

Jedná se o zatím jediný animovaný snímek adaptující toto dílo, který byl se svou stopáží necelých 25 minut taktéž určen pro televizní obrazovky. V tomto krátkém čase je dílo překvapivě schopno věrně adaptovat původní báseň a dokonce v některých případech dialogy postav téměř přesně citují úryvky z básně. Dominantní roli v příběhu hraje Gawainův pobyt na hradě Beritlaka de Hautdesert. V této adaptaci je náruživé svádění paní hradu nejvěrněji zobrazeno vůči předloze, a ačkoliv se jedná o animovaný film, rozhodně není vhodný pro mladší publikum. Zajímavá je především scéna, kdy paní svádí Gawaina potřetí a vše naznačuje tomu, že jí podlehne, avšak v ten moment ze stěny spadne jeho štít (znakem pentaklu dolů) a vyjeví se obraz Panny Marie. Toto znamení přiměje Gawaina paní hradu opět vzdorovat, avšak, stejně jak v předloze, pásku zajišťující nesmrtelnost následně neodmítne.⁵²

Z vizuálního hlediska je tento snímek vskutku impozantní. Jeho umělecká stylizace je inspirována středověkými vitrážemi, jenž dílu dodávají patřičnou atmosféru. Vyobrazení postav je velmi věrně předloze, jedinou výjimkou je Gawainova zbroj. Dalším neduhem tohoto zpracování je počet snímků za sekundu. V animaci je běžným minimem 12 snímků za sekundu pro plynulost obrazu, avšak zde je znatelně vidět, že nebylo dosaženo tohoto minima. Snímek tak v mnoha momentech působí trhaně, ačkoliv tento nedostatek povedeně kompenzuje dynamickou kamerou, která střídá různorodé pohledy kamery.

S přihlédnutím ke své stopáži se jedná o velice povedenou adaptaci, která je svým zpracováním velice jedinečná.

Obr. 36: Animovaná verze

⁵² *Sir Gawain and the Green Knight* [film]. Režie Tim FERNEE. Anglie, 2002. Délka 25 min.

Zelený rytíř (2021)

O nejnovější filmovou adaptaci se postaral David Lowery, který zastával pozici režiséra i scénáristy. Film vznikl díky produkci studia *A24*, jenž vzniklo v roce 2012 a soustředí se především na tvorbu uměleckých filmů. Na rozdíl od hlavního proudu hollywoodských studií dává prostor tvůrcům k vyjádření jejich osobité vize a tvoří tak originální filmy, které mají často přidanou významovou hodnotu a nevznikly pouze za účelem maximálního zisku.

Tato adaptace s mnoha změnami vypráví původní příběh, avšak zachovává základní myšlenku předlohy. Vznikla tak filmová adaptace, která neopakuje pochybení adaptací S. Weekse, ale zároveň doslovně nepřevypravuje příběh, který byl již povedeně zadaptován ve verzích z roku 1991 a 2002.

V knize za zkouškou sira Gawaina stojí čarodějnice Morgana Le Fay, nevlastní sestra krále Artuše. V této adaptaci je tomu obdobně, avšak Morgana se také stává Gawainovou matkou a díky tomu má v příběhu více prostoru a její touha otestovat schopnosti svého syna dává větší smysl.

Gawain zde není zobrazen jako čestný a zbožný rytíř, ale jako mládenec, který se rád oddává pití a radovánkám s místní slečnou neurozeného původu. Tímto jednoznačně porušuje jednu z rytířských ctností – zbožnost. Následují události z knihy, kdy Gawain přijímá výzvu Zeleného rytíře. Poté od své matky získává zelený pás, který jej má po celou dobu jeho cesty ochránit před nebezpečím. Následně s požehnáním Artuše, jenž je zobrazen jako čestný král na skonu svého života, se vydává na cestu k Zelené kapli.

Jeho cesta se oproti předloze značně liší, zatím co v básni není jeho putování divočinou příliš detailně popsáno, v tomto snímku se setkává se situacemi, které zdatelně testují jeho rytířské ctnosti. Na začátku své cesty potkává mladíka, kterému v nedávné bitvě umřeli dva bratři. Gawain se jej zeptá na cestu, mladík mu poradí, ale žádá za své služby peněžitou odměnu. Mladý rytíř jej odbude jedinou mincí, čímž selže v další ctnosti – velkorysosti. Následně se chystá přenocovat v opuštěném stavení, kde se nachází pozůstatky dávno zavražděné dívky. Její duch se mu v noci zjeví a požádá jej, aby z blízkého jezera vyzvedl pozůstatky její hlavy a vrátil ji k jejímu tělu, aby mohla v klidu spočinout. Ačkoliv jí Gawain nakonec pomůže, jeho prvotní reakcí je otázka, co za tuto protislužbu dostane? Částečně tak poruší další ctnost – zdvořilost. Poté je pohoštěn ve hradu pana Bertilaka, kde se nechá svést jeho ženou a poruší tak svůj příslib cudnosti. Během pokračování své cesty se spojí s liškou, která je mu na jeho cestě průvodcem. Její snaha varovat jej před nebezpečím

a následné nedorozumění vede k potyčce a Gawain svou zbrklostí poruší poslední z rytířských ctností – přátelství. Nutno podotknout, že v průběhu filmu je mnoha postavami Gawainovi připomínáno, že dle jejich úsudku není hoden titulu rytíře.

V závěru filmu Gawain přichází do Zelené kaple, kde se setkává se Zeleným rytířem. Když před něj poklekne, zmocní se ho strach a z kaple zbaběle utíká a se vrací domů. Následuje téměř patnácti minutová scéna zobrazující Gawainovu budoucnost. Vrací se na hrad Kamelot, kde po umírajícím Artušovi přebírá korunu. Se svou milenkou má syna, avšak kvůli jejímu neurozenému původu ji zavrhne a ožení se s krásnou princeznou. Po mnoha letech v jeho království zuří válka, v které jeho syn umírá. Gawain se z prohrané války vrací domů, jeho lid jej nenávidí. Nedlouho poté je hrad Kamelot obléhán. Krále Gawaina opouští všichni jeho blízcí a je sám. Nakonec snímá kouzelný zelený pásek, který ze sebe nesundal od doby, kdy před lety vyrazil na cestu. Jeho hlava padá na zem, tak jako tomu mělo být před lety v Zelené kapli.

Následuje stříh zpět do kaple. Vše byla jen Gawainova vize, jak by jeho život vypadal, kdyby utekl před Zeleným rytířem a žil život beze cti. Na poslední chvíli poprosí Zeleného rytíře, aby zadržel svou ránu a sundává si zelený pás a bez ochrany čelí svému osudu. Na to se k němu rytíř s úsměvem skloní a pronese větu „My dear knight. Now, off with your head“. Touto scénou film končí. Poslední věta lze volně přeložit jako: „Můj drahý rytíři. Teď, pryč s tvojí hlavou“. Je to poprvé, co za film někdo nazve Gawaina rytířem. Zároveň druhá část věty má dvojí význam. Dá se doslovně přeložit jako že se Zelený rytíř chystá setnout Gawainovi hlavu, ale toto slovní spojení má v angličtině také význam ve smyslu: „a teď upaluj“. Zelený rytíř může tak také dávat najevo, že odložením zeleného pásu Gawain konečně dostal svému rytířství a může se tak vrátit domů. Otevřený konec tak dává divákovi na výběr, aby posoudil, jestli si Gawain zaslouží žít, či nikoliv. Toto zpracování tak předkládá otevřený konec, který žádný z jeho předchůdců zatím nezobrazil. Zároveň také prohlubuje hlavní motiv lidského selhání z původního díla, jelikož zde Gawain v dodržení rytířských ctností selhává opakovaně.⁵³

Z vizuálního hlediska má toto zpracování rozhodně co nabídnout. Jednotlivé záběry tohoto snímku jsou velice kvalitně zpracovány, nejen co se kulis a kostýmů týká, ale především nasvícení a práce s barevností obrazu, jenž v mnoha ohledech koresponduje se

⁵³ *The Green knight* [film]. Režie David Lowery. Anglie, 2021. Délka 130 min.

symbolikou materiálu. Za zmínku stojí koruny krále Artuše a jeho královny, jež jsou inspirovaná korunami z Jižní Ameriky, avšak svým symbolickým zpracováním, kdy připomíná svatozář, perfektně sedí do křesťanského prostředí.⁵⁴ Zelený rytíř je zde zobrazen značně odlišně, oproti básni. Nemá dlouhé vlasy ani vous až na hrud', avšak je zobrazen spíše jako lesní bytost ze dřeva než jen pouhý muž zelené barvy, což mu přidává na tajemnosti a podtrhuje jeho nadpřirozené schopnosti. Sir Gawain taktéž svým vzhledem neodpovídá předloze. Ať už se jedná o jeho zcela odlišnou výzbroj nebo samotné obsazení, kdy Gawaina hraje Dev Patel, sice herec narozený v Anglii, avšak indického původu. Ačkoliv by v mnoha historických filmech mohlo toto obsazení narušovat historickou autentičnost, zde je do role Morgany, Gawainovy matky, obsazena herečka obdobného původu. Je tak potvrzen její tajemný původ a dává smysl její propojení s Gawainem. Je nutno poznamenat, že zbytek obsazení etnicky odpovídá obyvatelům středověké Anglie a tato změna oproti originálu je velice povedeně a smysluplně provedena.

⁵⁴ Vanity Fair, 2021, *'The Green Knight' Director Breaks Down the Green Knight's Introduction Scene* | Vanity Fair, YouTubevideo. [2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.youtube.com/watch?v=jyn2wWwrwwU>

Obr. 37, 38, 39: *Zelený rytíř* (2021)

6 Ilustrátoři, kteří zpracovali podobná díla

6.1 Jim Kay (*1974)

Anglický ilustrátor, jenž vystudoval ilustraci na Westminsterské univerzitě a už během svého absolutoria pracoval v knihovně a galerii Tate Britain. Po jedné z jeho výstav byl osloven nakladatelstvím a od té doby se žíví jako ilustrátor na volné noze.⁵⁵

V roce 2012 získal medaili Kate Greenawayové za ilustrace ke knize *Volání netvora*. Jedná se o fantasy knihu spisovatele Patricka Nesse.⁵⁶ Dílo má hororový nádech, jenž Kay podtrhuje svými černobílými ilustracemi, které přecházejí až do roztodivných siluet. V knize se nachází mnoho celostránkových, ale i dvoustránkových ilustrací. Co je ale pro Kaye typické je jeho zakomponování ilustrací do textu a využití volného místa k navození atmosféry použitím různých textur, či malých ilustrací podporujících vyprávění.

Nejvíce se pravděpodobně proslavil svými ilustracemi knižní série *Harry Potter*, kterou od roku 2015 postupně ilustruje. Formát knihy je širší, než je obvyklé a text je v knize rozdělen do dvou sloupců. Kayovi je tak umožněno velké experimentace s volnými okraji, pozadím stránek ale i se zakomponováním ilustrace přímo mezi text. Kromě toho kniha samozřejmě obsahuje nemalé množství celostránkových, ale i dvoustránkových ilustrací. Jeho ilustrace připomínají kombinaci perokresby a akvarelu, avšak se nebojí kombinovat různé kresebné a malířské techniky a ke své tvorbě používá i digitální softwary, především pro koloring.

⁵⁵ ROWLING, J. K. *Harry Potter a kámen mudrců*. Přeložil Vladimír MEDEK. Ilustroval Jim KAY V Praze: Albatros, 2022. ISBN 978-80-00-06696-7.

⁵⁶ Knihy dobrovský. *Jim Kay* [online]. Neuvedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovsky.cz/autori/jim-kay-184865>

„Tamhle je, podívejte!“
 „Kde?“
 „Vedle toho vysokého kluka s rudými vlasy.“
 „Ten s těmi brýlemi?“
 „Viděl jsi mu do tváře?“
 „Viděls tu jeho jizvu?“
 Od chvíle, kdy Harry příštího dne ráno vyšel z ložnice, nepřestával kolem sebe slyšet šuškáni. Studenti, kteří čekali před učebnami, si stoupali na špičky, aby si ho prohlédli, nebo se otáčeli a s vyvalenými očima šli chodbou nazpátek, jen aby ho mohli potkat. Harry by si býval přál, aby to nestělal; sám se totiž soustředoval na to, aby našel učelnu, kam má jít.

V Bradavicích bylo sto čtyřicet dva schodišť; některá široká a prostorná, jiná naopak úzká a rozviklaná. Některá v pátek vedla jinam než jindy a na dalších v páti najednou zmizel schod a museli jste si pamatovat, že ho máte přeskočit. Dily tam dveře, které se neotevřely, pokud jste je o to zdvořile nepožádali nebo jste se jich nedotkli na jediném správném místě, a dveře, které vůbec nebyly dveře, nýbrž pevné zdi, a ty to jen předstíraly. Právě tohle bylo velice těžké – zapamatovat si, kde co je, poněvadž všechno jako by bylo neustále v pohybu. Lidé na obrazech se každou chvíli navzájem navštívovali a Har-

než kterýkoliv jiný učitel, byla u nich jako blesk.

„Copak tady vyvádíte?“
 „Malfoy mi sebral mého Pumatováčka, paní profesorko.“ Malfoy, celý zamaráčený, spěšně upustil Pumatováčka zpátky na stůl.
 „Jen jsem si ho prohlížel,“ řekl a vytratil se jako dým, s Crabblem a Goylem v patách.

Toho odpoledne o půl čtvrtě seběhli Harry, Ron a ostatní žáci z Nebelvíru po hlavním schodišti na školní pozemky na svou první hodinu letání. Byl jasný, větrný den a tráva jim šustila pod nohama, jak scházeli po svažitéch lukách k rovnému palouku na opačné straně od Zapovězeného lesa, jehož temné stromy se v dálce zmitaly ve větru.

Žáci ze Zmijozelu už byli na místě, stejně jako dvacet košťat, vyrovnaných v úhledných řadách na zemi. Harry už stačil vyslechnout Freda a George Wesleyovy, jak si na školní košťata stěžují; podle nich se některá začala chvěti, jestliže jste vyletěli příliš vysoko, nebo zas vlekly táhla mírně dolů.

Mezitím dorazila i jejich učitelka, madama Hoochová. Měla krátké šedé vlasy a žluté oči jako jestřáb.

„Nač ještě všichni čekáte?“ utrhla se na ně. „Každý se postavte k jednomu koštěti. A svihem, hoďte sebou!“

Harry se podíval na své koště. Bylo staré a některé pruty třely roztočivými směry.

Obr. 40, 41: Harry Potter ilustrovaný J. Kayem

6.2 Sidharth Chaturvedi

Malíř indického původu, většinu života strávil v San Franciscu a Dilí, aktuálně však pobývá v Mnichově, kde pracuje jako asistent uměleckého ředitele ve společnosti Deep Silver. Také tvoří ilustrace pro stolní hry *Magic: The Gathering* a *Dungeons and Dragons*. Kromě toho se věnuje své vlastní malířské tvorbě.⁵⁷

V roce 2023 ilustroval nové vydání fantasy knihy *Eragon*, která vypráví příběh mladého dračího jezdce. Chaturvedi své ilustrace tvoří technikou digitální malby, formátově se především jedná o celostránkové, nebo dvoustránkové ilustrace. V některých případech doplňují ilustrace přes půl strany text nebo slouží jako úvod do kapitoly, kdy se vždy jedna a ta samá ilustrace opakuje ve spojení s nadpisem nové kapitoly. Svým zpracováním má tato kniha velice blízko k Harry Potterovi od Jima Kaya, avšak Chaturvedi tolik neexperimentuje s kombinováním textu a ilustrací, místo toho se primárně soustředí na celostránkové ilustrace oddělené od textu.

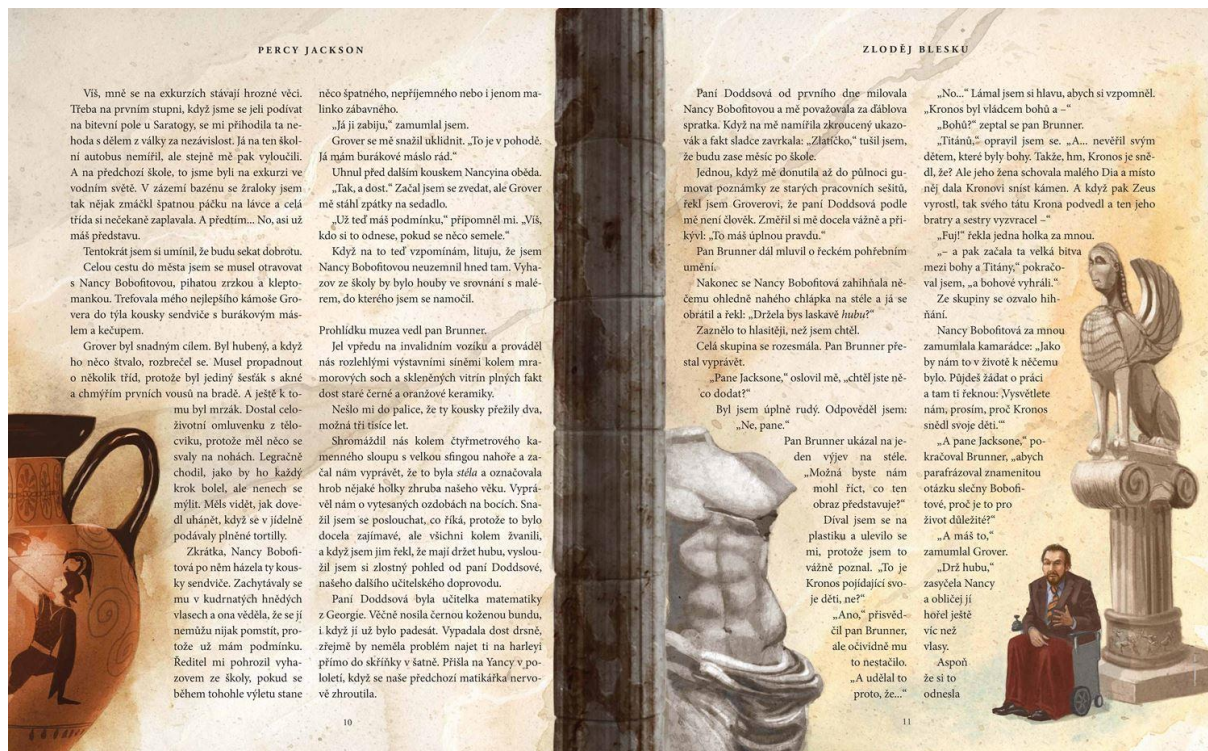
Obr. 42: Ukázka dvoustránky z knihy *Eragon*

⁵⁷ PAOLINI, Christopher. *Eragon*. Přeložila Olga STANIČKOVÁ. Ilustroval Sidharth CHATURVEDI. V Praze: Fragment, 2023. ISBN 978-80-253-6569-4.

6.3 John Rocco

Americký ilustrátor, který se soustředí především na ilustrace knižních obálek. Ilustroval všechny obálky pro knižní sérii Ricka Rordana (*Percy Jackson, Magnus Chase a Bohové Asgardu*).⁵⁸

Také se ujal ilustrovaného vydání prvního dílu série *Percy Jackson*. Tato kniha je svým zpracováním velice podobná *Harry Potterovi* od Jima Kaye, ať už se jedná o obdobný formát nebo rozložení textu na dva sloupce. Kromě celostránkových ilustrací se v knize nacházejí ilustrace zasazené mezi text nebo textury sloužící jako pozadí textu, avšak není tomu tak v takové míře, jako u Harryho Pottera.

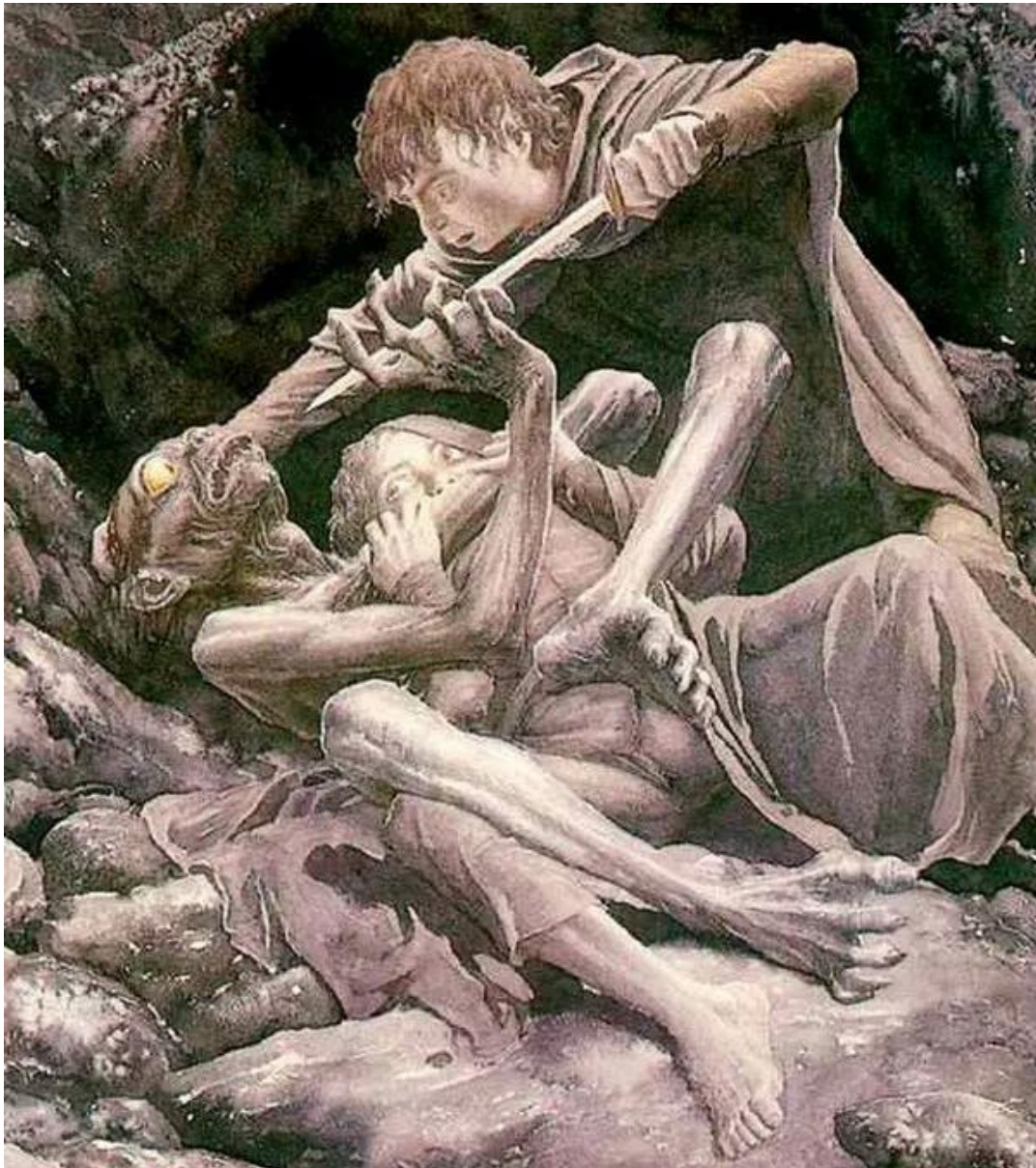

Obr. 43: Ukázka dvoustránky z knihy *Percy Jackson Zloděj blesku*

⁵⁸ The author village. *John Rocco* [online]. Neuvvedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://theauthorvillage.com/presenters/john-rocco/>

6.4 Alan Lee

Anglický knižní ilustrátor a filmový konceptuální designer. Je považován za Tolkienova dvorního ilustrátora, zpracoval ilustrace ke známé knižní trilogii *Pán Prstenů*, ale také společně s Johnem Howem působil jako hlavní konceptuální designer při tvorbě filmových adaptací.⁵⁹ Jeho ilustrace jsou detailně zpracované malby, které jsou formátově téměř přes celou stranu. Nikdy nijak nezasahují do textu. Jeho ilustrace jsou také užity na přebalu knih.

Obr. 44: *Ilustrace Alana Lee ke knize Pán prstenů*

⁵⁹ Iamag.co. *Classic- the art of Alan Lee* [online]. Neuvedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.iamag.co/the-art-of-alan-lee/>

6.5 Rovina Cai

Australská ilustrátorka soustředící se především na digitální malbu, kterou často doplňuje o tenké tahy připomínající svou texturou pastely, či jiné suché kresebné materiály. Kromě knižních ilustrací pracovala na projektech pro firmu *Hasbro* nebo videoherní *studio Riot Games*.⁶⁰

Za zmínku stojí její ilustrace ke knize Patrika Nesse jménem *A oceán byl naší oblohou*. Ve svých celostránkových ilustracích atmosféricky zobrazuje prostředí nekonečného oceánu a v některých případek svými ilustracemi doplňuje text, především v začátcích kapitol.

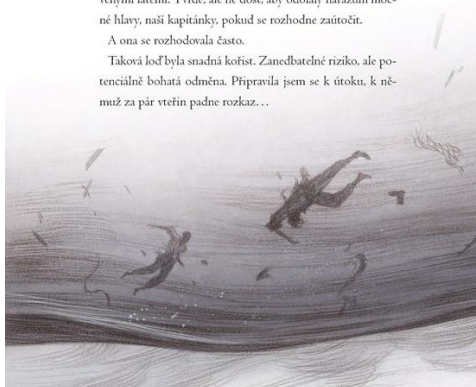
5

KAPITÁNKA NÁHLE ZAHNULA OSTŘE VLEVO, PŘÍMO MNĚ do cesty. Uhmula jsem v poslední chvíli.

„Ostřeji!“ vyštěkla a vyrazila kupředu jako šíp. Děfala jsem, co jsem mohla, abych s ní stovkala tempo, a v duchu jsem se proklínala za svoji hloupost. Vždycky jsme přece loď obkroužily, abychom zhodnotily sílu trupu, zjistily, s jakou tíhou se do vody noří z Propasti, a odhadly její slabiny. Ty nicméně byly vždycky stejné – rozměrné vyboulené boky pobité dřevěnými latěmi. Tvrdé, ale ne dost, aby odolaly nárazům mocné hlavy, naší kapitánky, pokud se rozhodne zaútočit.

A ona se rozhodovala často.

Taková loď byla snadná kořist. Zanedbatelné riziko, ale potenciálně bohatá odměna. Připravila jsem se k útoku, k němuž za pár vteřin padne rozkaz...

Obr. 45, 46: Ilustrace knihy *A oceán byl naší oblohou*

⁶⁰ Rovinacai.com. *Rovina Cai* [online]. Neuvedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://rovinacai.com/about>

6.6 Kateřina Boudriot-Bažantová

Česká ilustrátorka žijící v Paříži, kde se věnuje ilustracím knih a tvorbě knižních obálek. Za zmínku stojí její ilustrované zpracování vánoční klasiky autora Charlese Dickense, *Vánoční koleda*. Knihu doplňuje mnoha celostránkovými ilustracemi, jež vynikají svou pestrou barevností a vánoční atmosférou. Zajímavé je, že pro každou ilustraci užívá mustru v podobě rámu, který je u každé ilustrace stejný.⁶¹

Obr. 47, 48: Ukázky dvoustránek

⁶¹ Knihy dobrovky. Kateřina Bažantová [online]. Neuveдено [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.knihydobrovky.cz/ilustratori/katerina-bazantova-boudriot-11>

6.7 Zdeněk Burian

Český ilustrátor dobrodružných knih, který se snad nejvíce proslavil svými paleontologickými rekonstrukcemi společně s profesorem Josefem Augustou. Za svou kariéru vytvořil asi 10 000 děl určených k reprodukci. Ilustroval kolem 500 knih, například od autorů jako je Jaroslav Foglar, Eduard Štorch nebo Jules Verne.⁶² Za zvláštní zmínku stojí jeho ilustrace ke knihám *Lovci mamutů* nebo *Osada Havranů*, v kterých pomocí detailní perokresby tvoří celostránkové, ale i menší ilustrace.

vrhli a v zápase s nimi ho srnče koplo, dříve než je zadával. Od té doby jmenovali v tlupě drobného lovce „Kopnut srnčetem“, nebo zkrátka svou řečí jen zadrmlili něco, co znělo asi „Kopčem“. A to jméno mu zůstalo. Krásné doby prvních lovů!...

Mamutí opět zatroubili.

Strom sebou mocně zakýval. Koruna se schýlila k jedné straně. Mamut lámal chobotem silnou větev a utrl ji. V tom okamžiku borovice švihla korunou a nebohý hoch sletěl ze stromu na zem. Bez výkřiku. Se zařatými zuby čekal, až ho mamut rozšlape. Ale mamut se rozběhl s ulomenou větví a ztratil se mezi stromy. Běžel dolů k vodě, k volajícímu stádu.

Kopčem ležel na zemi a pomalu se sbíral. Tělo ho brnělo a při každém pohybu bolestně zaúpěl. Nicméně přece se vzbudil a táhl pomalu na Koráb, aby se horem dostal k své tlupě, tábořící na Bílé skále.

Obr. 49: *Lovci Mamutů*

⁶² Databaze knih. *Zdeněk Burian* [online]. Nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/zdenek-burian-78261>

II. PRAKTICKÁ ČÁST

7 Přípravné práce

Při prvotním plánování, jakým způsobem své ilustrace zpracuji, jsem bral v potaz již existující ilustrovaná vydání. V nich především převládá velice stylizovaná a minimalistická ilustrace, často za využití tradičních grafických technik. Tyto ilustrace jsou vhodné pro děti, ale neurazí ani dospělého čtenáře, který však dle mého názoru raději šáhne po vydáních bez ilustrací. Sám jsem se rozhodl své ilustrace cílit na věkovou skupinu, která je mezi těmito dvěma extrémů – mladistvé (především ve věku 15–25 let). Kromě komiksové verze dle mého názoru zatím není zpracováno ilustrované vydání, které by cílilo na tuto věkovou skupinu. Zároveň si troufám tvrdit, že můj výtvarný styl je zcela vhodný pro tyto čtenáře a mohl bych tak tímto zpracováním zaplnit „díru na trhu“.

Prvním krokem práce na ilustracích byla tvorba skic. Zaměřil jsem se především na dvě hlavní postavy, sir Gawaina a Zeleného rytíře, kteří se v knize vyskytují opakovaně.

Největším problémem této části byla Gawainova zbroj. Musel jsem se rozhodnout, z jakého historického období budu vycházet. Na základě své rešerše vím, že pokud někdo jako Artuš skutečně existoval, žil pravděpodobně v 5. století. Zároveň je doloženo, že legenda o králi Artušovi byla prvně popsána v 9. století. Toto časové rozmezí nabádá k inspiraci anglosaskými zbrojemi. Avšak zásadním problémem je samotná báseň *Sir Gawain a Zelený rytíř*, která vznikla ve století 14. Zde je na začátku druhé kapitoly detailně popsána Gawainova zbroj, jejíž součástí je plátové brnění. Autor básně tak nebral v potaz, že rytíři Kulatého stolu jsou hrdinové dob minulých, ale popisoval báseň tak, jako by se odehrávala v době, kdy byla napsána, tedy ve 14. století.

Na ilustracích jiných autorů uvedených v teoretické části si lze povšimnout, že téměř všichni ilustrátoři zobrazovali Gawainovo vybavení tak, že odpovídá vrcholnému středověku. Tato skutečnost ve mně ještě více probudila touhu se odlišit a vizuálem zasadit báseň do 5. až 9. století. Zásadním problémem tedy bylo, že ačkoliv jsem se chtěl inspirovat anglosaskými zbrojemi, Gawainovo vyobrazení muselo odpovídat textu z básně a musel na sobě tedy mít plátovou zbroj, kterou Anglosasové ještě neznali.

Zásadní výhodou je fakt, že Artušovské legendy jsou fikcí, a ačkoliv je v básni naznačeno, že se odehrává ve vrcholném středověku, nikde není zmíněno konkrétní století. I když je

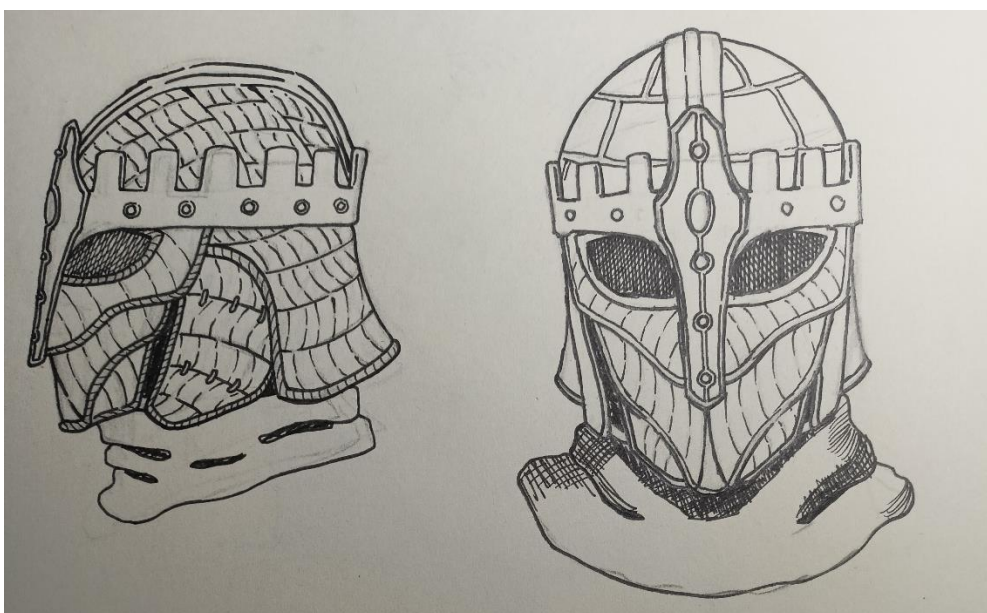
v básni popisováno, jaké části zbroje na sobě Gawain nese, tak jejich popis není příliš detailní a je zde ponecháno dostatečné množství prostoru pro vlastní interpretaci.

Rozhodl jsem se tedy k vizualizaci básně přistupovat jako k žánru fantasy a nedržet se historicky přesně daného období, jen se inspirovat anglosaskými zbrojemi. Velkou inspirací mi také byli *Rohirové*, jedná se o národ vyskytující se v trilogii *Pán Prstenů*. Jejich zbroje jsou také inspirovány anglosaskými a severskými motivy. Vzhledem k tomu, že pracuji s překladem J. R. R. Tolkiena, přišla mi tato inspirace více než vhodná.

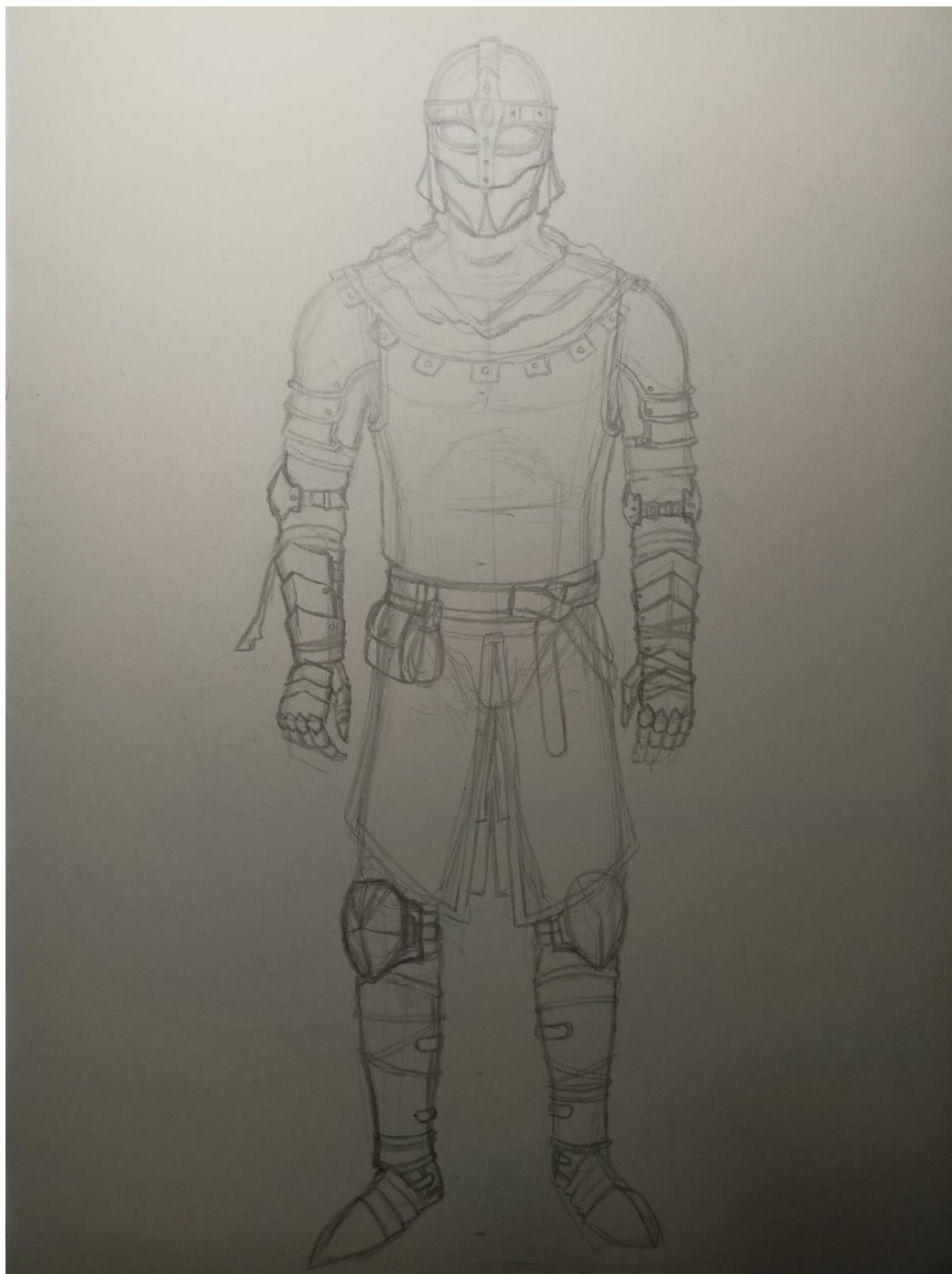
Obr. 50: Rohanská zbroj jako inspirace

Nejprve jsem si zpracoval několik skic Gawainovy helmy. Největší výzvou byl kruhovitý útvar posázený drahokamy (*circlet*), který má Gawain na helmě. Dle všeho se jedná o jakousi variaci koruny.

Obr. 51: Skica helmy

Poté jsem skicou zpracoval vzhled celé Gawainovy zbroje, kterou jsem posléze zpracoval i digitálně a vybarvil.

Obr. 52: *Skica Gawainovy zbroje*

Co se týká Zeleného rytíře, zde jsem měl od začátku jasnou vizi. Chtěl jsem se inspirovat filmem *Zelený rytíř* (2021), kde je vyobrazen jako nadpřirozená postava ze dřeva. Zároveň jsem chtěl, aby svým vzhledem a oblečením odpovídal popisu z básně.

Zobrazil jsem ho tedy jako vysokého muže, který má místo kůže zelenou kůru. Namísto klasických vlasů a vousu je porostlý liánami s listím a dlouhými stébly trávy, které mu spadají až na hrud'. Je oděn v lehkém šatu a je bos. Také jsem zpracoval návrh jeho sekyry. Vše se velmi přesně drží popisu z knihy.

Obr. 53: Skica Zeleného rytíře a jeho sekyry

Obr. 54: *Skica celé postavy Zeleného rytíře*

Obr. 55: *Digitální zpracování návrhů postav*

8 Příprava stran knihy k ilustrování

Ještě před tím, než jsem začal tvořit ilustrace, bylo potřeba si připravit text knihy, abych si mohl rozvrhnout, na kterých stránkách budou ilustrace nebo například kde bude nejlepší místo na zkombinování ilustrace a textu. Sazba textu a celková grafická úprava knihy byla zhotovena v programu Affinity Publisher.

Ze všech dostupných překladů jsem si vybral ten Tolkienův, jelikož se nejvíce blíží původní básni a zachovává její strukturu, ale zároveň je zcela vhodný pro moderního čtenáře. Také jsem zvažoval užití českého překladu, avšak básně dle mého názoru nezní v českém jazyce tak dobře. Navíc díky tomu, že je kniha anglicky, může zaujmout čtenáře po celém světě.

Jako hlavní inspirace jsem si vybral ilustrované vydání *Eragona*, *Percyho Jacksona*, a především *Harryho Pottera* od ilustrátora Jima Kaye. Poslední zmíněný sloužil jako přímý vzor pro rozměry knihy. Pro knihu jsem tedy zvolil formát 210 x 248 mm a orientaci na výšku. Tyto rozměry dávají dostatek prostoru pro text básně a zároveň větší šířka strany umožňuje větší možnosti při volbě kompozice ilustrací. Samotná práce s textem značně vychází z knižního vydání Tolkienova překladu. Hlavním rozdílem mého zpracování je, že jsem vždy umístil pouze jednu sloku na jednu stranu. Toto pravidlo Tolkienovo vydání nedodržuje a sloky jsou v něm běžně rozděleny přes vícero stran. V pár případech bylo u mého zpracování potřeba delší sloky rozpůlit na dvě strany. To jsem později využil ke zpracování dvoustránkových ilustrací, které zaplnily volný prostor. Textové pole jsem umístil na střed a sazba přesně dodržuje stejné rozložení textu jako Tolkienovo vydání, jenž v tomto ohledu kopíruje původní text básně ze 14. století.

Pro text jsem zvolil font *Georgia* velikosti 10. Tento font zajišťuje přehlednou čitelnost i v případě, že je kombinovaný s ilustrací a zároveň se dle mého názoru hodí pro text, který vychází z historického rukopisu. Font nabízí také mnoho řezových stylů, avšak ty nebyly v textu využity. Nadpisy jsou zpracovány fontem *Encient German Gothic*, který se inspiroje ručně psaným písmem období, kdy původní básně vznikla.

Paginaci jsem umístil doprostřed zápatí, je ve stejném fontu jako text, avšak je ve velikosti 14. Toto rozhodnutí jsem značnou dobu zvažoval, jelikož velikost paginace bývá často stejná, nebo dokonce menší než velikost textu knihy. Avšak po důkladné rešerši jsem zjistil, že u ilustrovaných vydání knih je tomu často právě naopak. Příkladem jsou knihy, které jsem zmínil jako svou hlavní inspiraci, především *Harry Potter* a *Eragon*, kde je velikost číslování

stránek výrazně větší oproti zbytku textu. Této problematice jsem také věnoval značný čas v knihkupectví, kde jsem si prohlédl řadu ilustrovaných knih. Obecně by se dalo říct, že nakladatelství uplatňují nepsané pravidlo – čím více je kniha ilustrovaná, tím větší paginace je. Nutno podotknout, že tento jev je nejvíce znatelný u nakladatelství *Albatros*, které vydalo právě *Harryho Pottera* a pravděpodobně se jedná o jejich osobitý postup, který uplatňují u většiny svých knih. Z těchto důvodů jsem se tedy nakonec rozhodl následovat tento trend.

Doprostřed záhlaví jsem umístil číslování slok, které se vyskytuje jak v Tolkienově překladu, tak i ve všech ostatních překladech, které dodržují alespoň základní strukturu básně. Jediným rozdílem je, že jsem místo arabských číslic použil číslování římské.

Poté co jsem měl připravené všechny strany, rozvrhl jsem si, kde budou ilustrace. Zaměřoval jsem se na události v příběhu, které byly pro vizuální zpracování nejzajímavější. Také bylo důležité brát v potaz, že vsazením celostránkové ilustrace posunu všechny stránky následující o jednu stranu. Tento posun jsem často využíval k tomu, aby sloky, které jsou rozděleny přes dvě stránky byly vždy na sudé a následně liché stránce. Díky čemuž jsem je mohl doplnit rozdělený text ilustrací přes dvě strany.

LXXIV

'Do you refuse now this silk,' said the fair lady,
'because in itself it is poor? And so it appears.
See how small 'tis in size, and smaller in value!
But one who knew of the nature that is knight there within
would appraise it probably at a price far higher.
For whoever goes girdled with this green riband,
while he keeps it well clasped closely about him,
there is none so hardy under heaven that to hew him were able;
for he could not be killed by any cunning of hand.'
The knight then took note, and thought now in his heart,
'twould be a prize in that peril that was appointed to him.
When he gained the Green Chapel to get there his sentence,
if by some sleight he were not slain, 'twould be a sovereign device.
Then he bore with her rebuke, and debated not her words;
and she pressed on him the belt, and proffered it in earnest;
and he agreed, and she gave it very gladly indeed,
and prayed him for her sake to part with it never,
but on his honor hide it from her husband; and he then agreed
that no one ever should know, nay, none in the world
but they.
With earnest heart and mood
great thanks he oft did say.
She then the knight so good
a third time kissed that day.

9 Postup tvorby ilustrace

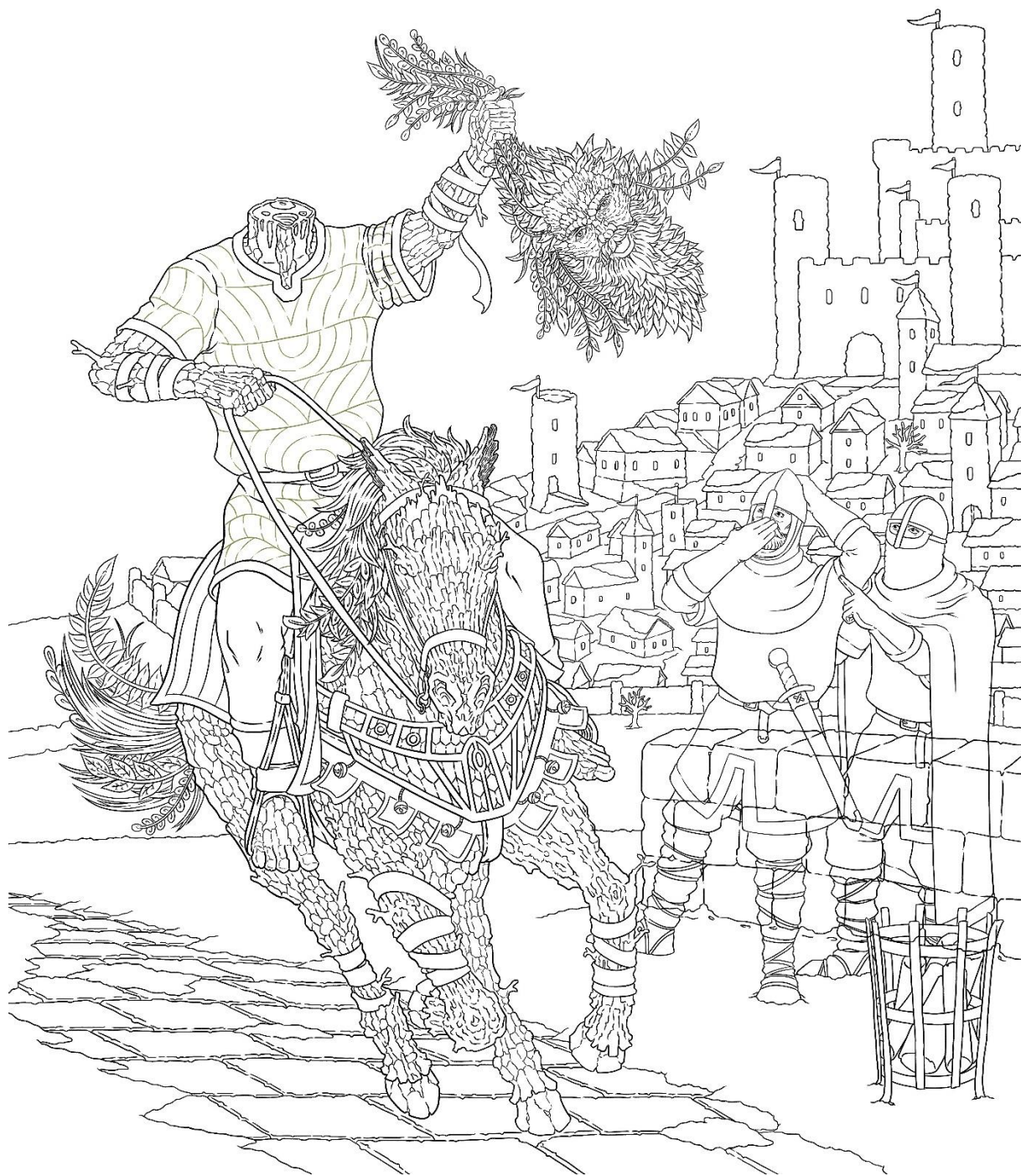
Ačkoliv jednotlivé ilustrace vyobrazují pokaždé zcela odlišnou událost, tak postup při jejich tvorbě byl vždy téměř stejný. Pro popis svého pracovního postupu využiji ilustraci zobrazující odjezd Zeleného rytíře z hradu Camelot poté, co mu byla setnuta hlava.

Ilustrace jsem tvořil v programu *Clip Studio Paint*. Ilustrace mají stejný formát jako kniha. V první vrstvě jsem vytvořil skicu, která zobrazovala kompozici ilustrace a základní proporce postav. Na tu jsem v další vrstvě navázal skicou podrobnější, jenž se soustředila na detailní vykreslení postav a prostředí.

Obr. 57: Skica k ilustraci

V další vrstvě jsem skicu obtáhl linkou a vytvořil tak digitální černobílou „perokresbu“.

Obr. 58: Kresba v lince

Následovalo vybarvení pomocí základních podkladových barev, které byly umístěny ve vrstvě pod linkami.

Obr. 59: *Ilustrace s podkladovými barvami*

Nad vrstvu s podkladovými barvami bylo poté provedeno stínování a finalizace detailů.

Obr. 60: *Finální zpracování ilustrace*

10 Popis ilustrací v knize

V této části stručně popíšu zhotovené ilustrace a rozhodnutí, které mě vedly k tomu je zpracovat zrovna tímto způsobem.

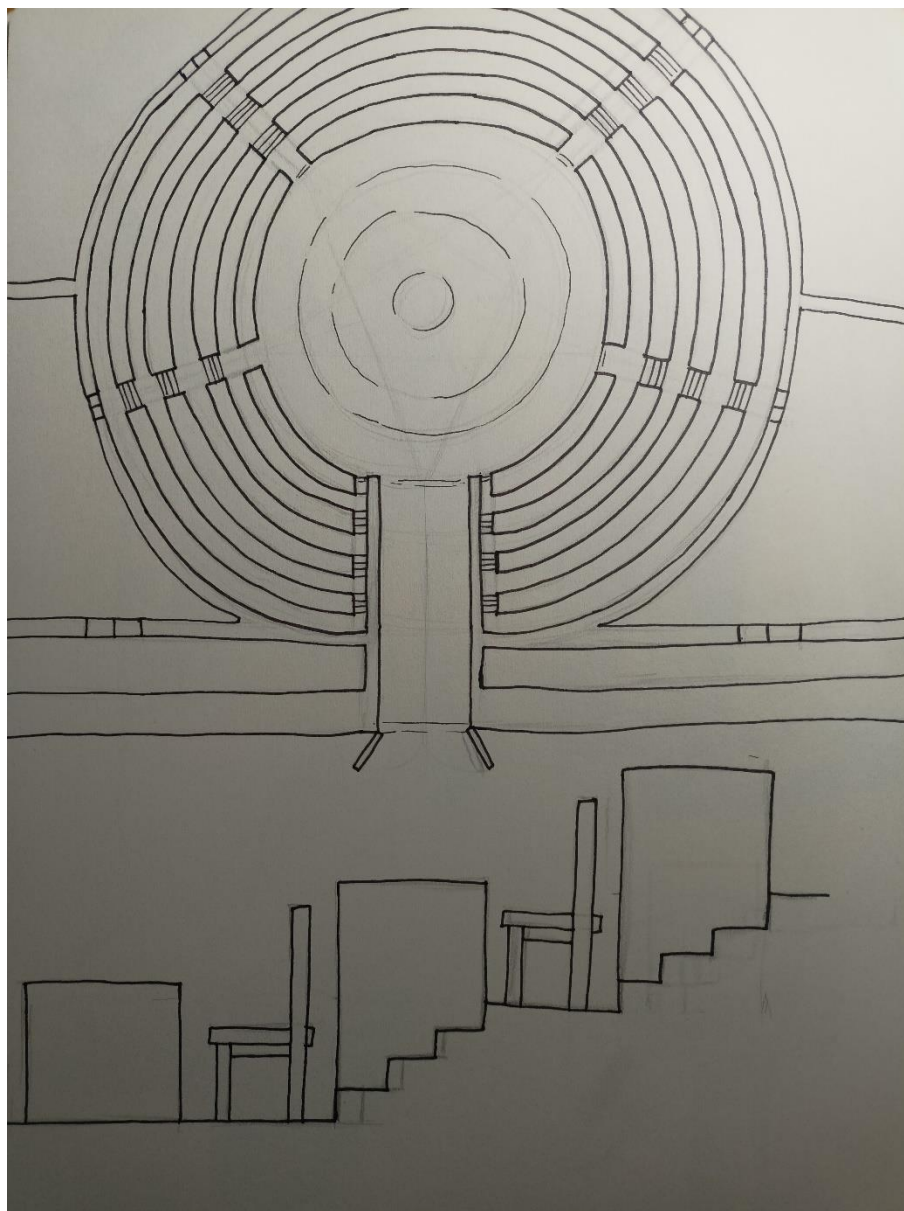
Kromě jednotlivých ilustrací, byly pro každou kapitolu zpracovány úvodní symbolické dvoustrany a zdobená iniciála pro první stránku. První kapitola je zdobena ornamenty modré barvy, značící období zimy, ve kterém se odehrává. Jako zdobné prvky jsou užity větvičky cesmínu a sekyra. Cesmín je symbol, který nesl Zelený rytíř když vstoupil do hradu. Sekyra symbolizuje Gawainovo setnutí rytíře. Druhá kapitola užívá barvy oranžové, jakožto barvy podzimu. Zdobnými prvky je dub a pentakl, který se poprvé v této kapitole objevuje. Třetí kapitola taktéž symbolizuje podzim, avšak pomocí hnědočervené barvy. Využitými symboly je javor a pás, který Gawain získal od paní hradu. Poslední kapitola nese zelený odstín, symbolizující setkání s Zeleným rytířem v Zelené kapli. Zdobnými prvky jsou jehličnaté větvičky a stejně jako v první kapitole, sekyra. Ta je tentokrát převrácena na druhou stranu, tím symbolizuje prohození Gawaina s Zeleným rytířem v roli popravčího. Kromě těchto prvků v úvodu kapitol, jsou stránky zdobeny rostlinnými motivy, symbolizující přírodu a životní cyklus. Tyto motivy jsou inspirovány středověkou knižní malbou, která podobnými ornamenty doplňovala text.

Obr. 61: Ukázka úvodní dvoustránky druhé kapitoly

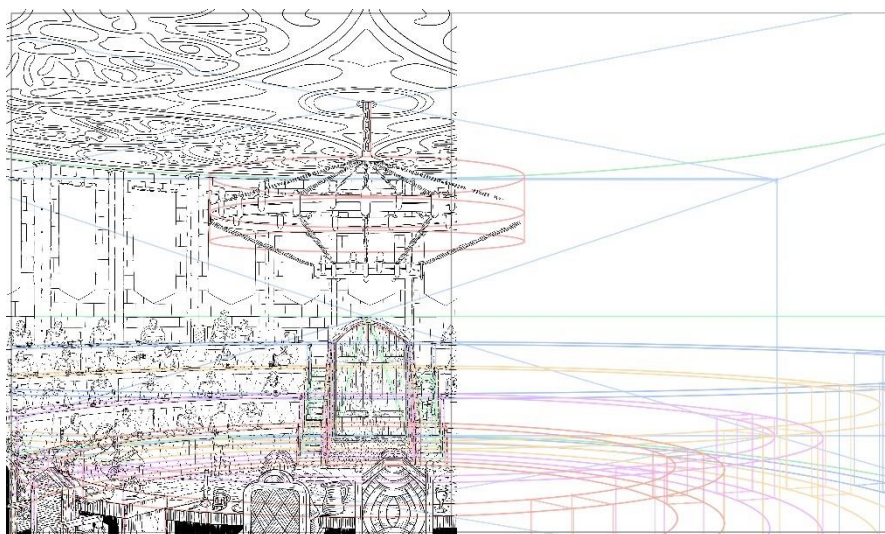
10.1 Kapitola 1

První ilustrace knihy zobrazuje hodující rytíře u Kulatého stolu. Mým záměrem bylo se pokusit zobrazit Kulatý stůl jinak než jako klasický stůl oválného tvaru. Inspiroval jsem u římských divadel kruhovitého půdorysu. Nejprve jsem vytvořil skicu půdorysu této místnosti, v které se za sebou nachází několik stolů kruhovitého tvaru.

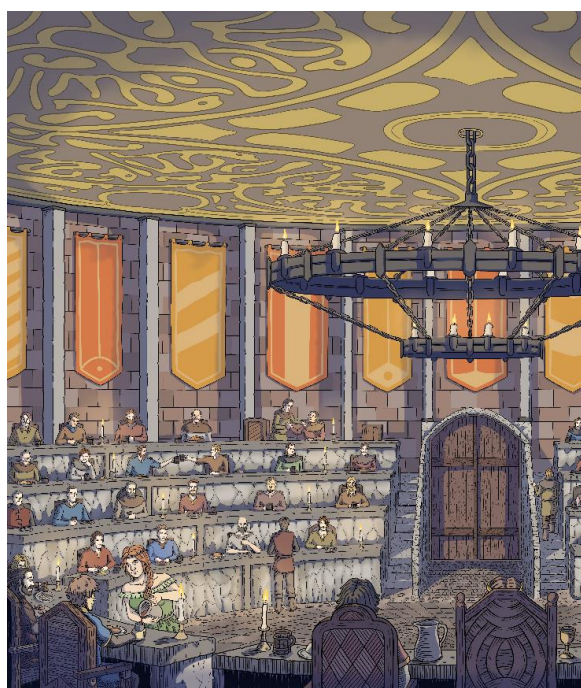

Obr. 62: Půdorys Kulatého stolu

Pro tuto ilustraci jsem také zhotovil detailní skicu, jenž se soustředí na správné zobrazení několika elips v perspektivě. Plánovaná ilustrace měla být původně přes dvě stránky, avšak musel jsem udělat několik změn ve prospěch kompozice a mírně porušit pravidla perspektivy. Na přiloženém obrázku si můžete povšimnout, že postavy sedící u prvního stolu, by správně neměly být vidět, jelikož by „kameře“ měl ve výhledu zaclánět stůl v pořadí druhý. Tento stůl jsem však pro lepší zobrazení scény vynechal. Toto je důvod, proč je ilustrace pouze přes jednu stránku, trůfám si říct, že čtenář si v tomto případě chybícího stolu nevšimne, avšak kdyby byla ilustrace přes strany dvě, chybějící stůl by byl daleko více patrný.

Obr. 63: Perspektivní skica plánované dvoustránky

Obr. 64: Hotová ilustrace hostiny u Kulatého stolu

Další ilustrace se soustředí na příjezd Zeleného rytíře a jeho detailní vyobrazení podle popisu v knize. Následuje ilustrace, kdy se Gawain chystá rytíři setnout hlavu. Zobrazení tohoto momentu jsem považoval za zcela důležité. Záměrně jsem neprokresloval pozadí, aby pozornost čtenáře byla na dvou hlavních postavách. Jedná se také o jediné vyobrazení Gawaina, kde je bez vousů. V dalších ilustracích má delší vlasy i plnovous, který mu během cesty narostl. Tímto jsem chtěl především symbolizovat, jak během své cesty dospěl.

Obr. 65, 66: *Příjezd Zeleného rytíře a stínání hlavy*

Kapitolu uzavírá odjezd bezhlavého rytíře z hradu Kamelot, kterému přihlíží zděšené strážce. Rytíře jsem zobrazil dál od hradu, protože mi přišlo zobrazení s Kamelotem v dáli daleko zajímavější, než kdyby teprve například projížděl bránou (ilustrace je již zobrazena na obr. 60)

10.2 Kapitola 2

První ilustrací druhé kapitoly je Gawain ve své plné zbroji, tato ilustrace vychází z mých prvotních skic. Kolem Gawaina se nachází rám, který se volně inspičuje motivy z knižních iluminací. V rámu je na erbech zobrazeno pět rytířských ctností.

Obr. 67: *Sir Gawain v plné zbroji*

V této kapitole se také objevuje první dvoustrana, která ilustruje Gawainovo cestování divočinou a hrozící nebezpečí v podobě skřetů a lesních trollů.

Obr. 68: *Dvoustránka ilustrující cestování divočinou*

Další ilustrace zobrazují příjezd Gawaina k Bertilakově hradu. Hrad je v knize popsán jako nádherné stavení, které vůbec nezapadá do prostředí temné divočiny. Tento popis jsem se pokusil podpořit kontrastními barvami. Následující dvoustránka se nese v podobném duchu, akorát se více soustředí na věže hradu.

Obr. 69: *Příjezd k hradu*

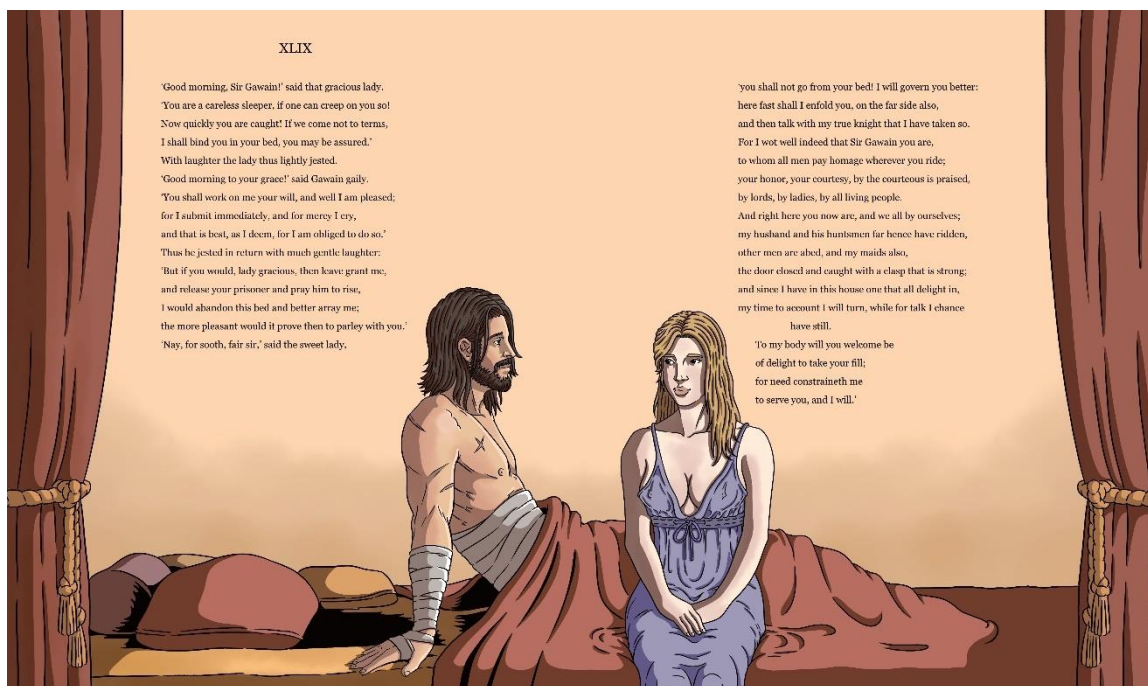
Poslední dvě ilustrace této kapitoly detailně zobrazují Bertilaka a jeho ženu, tak, aby co nejvěrněji odpovídali popisu v básni.

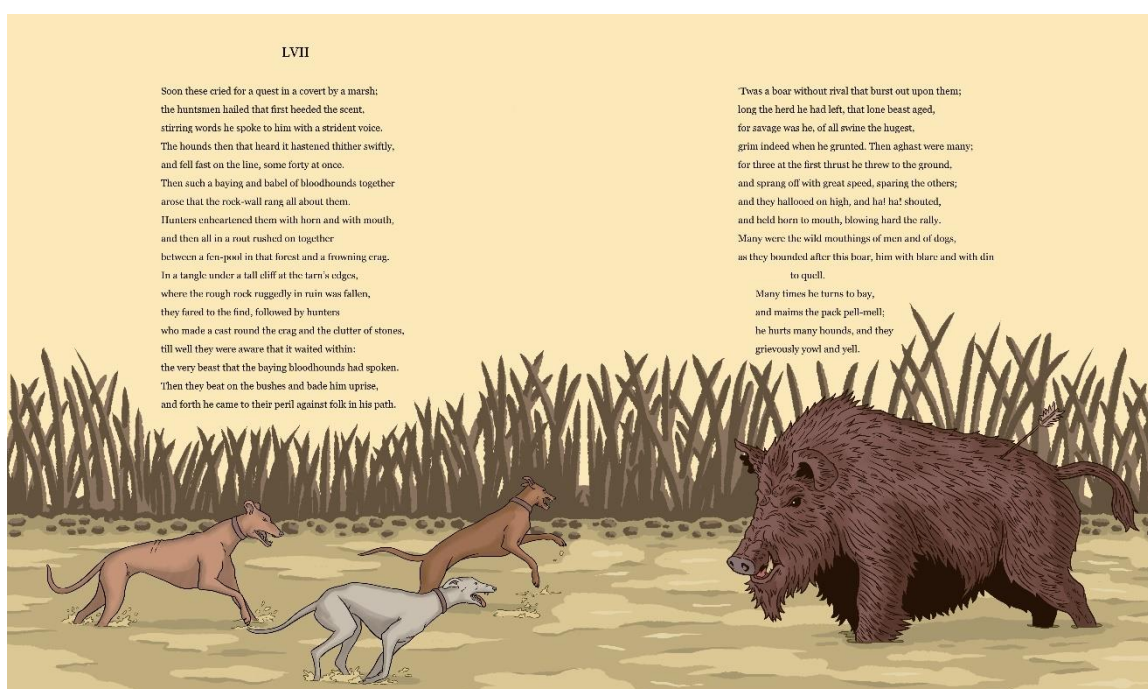
Obr. 70: *Bertilak de Hautdesert*

10.3 Kapitola 3

V nejdelší kapitole knihy se také nachází nejvíce nejdelších slok. To vedlo ke vzniku nejvíce dvoustránek, protože bylo potřeba rozdělit sloky přes dvě stránky. Z tohoto důvodu jsou téměř všechny ilustrace v této kapitole dvoustránkové. Ilustrace se střídavě soustředí na výjevy z Bertilakova lovu a pokusy paní hradu svést Gawaina.

Obr. 71: *Paní hradu svádí Gawaina*

Obr. 72: *Lov divokého prasete*

10.4 Kapitola 4

Poslední kapitola obsahuje tři ilustrace. První zobrazuje Gawainův příjezd k Zelené kapli, jenž vyčnívá ze zasněženého okolí.

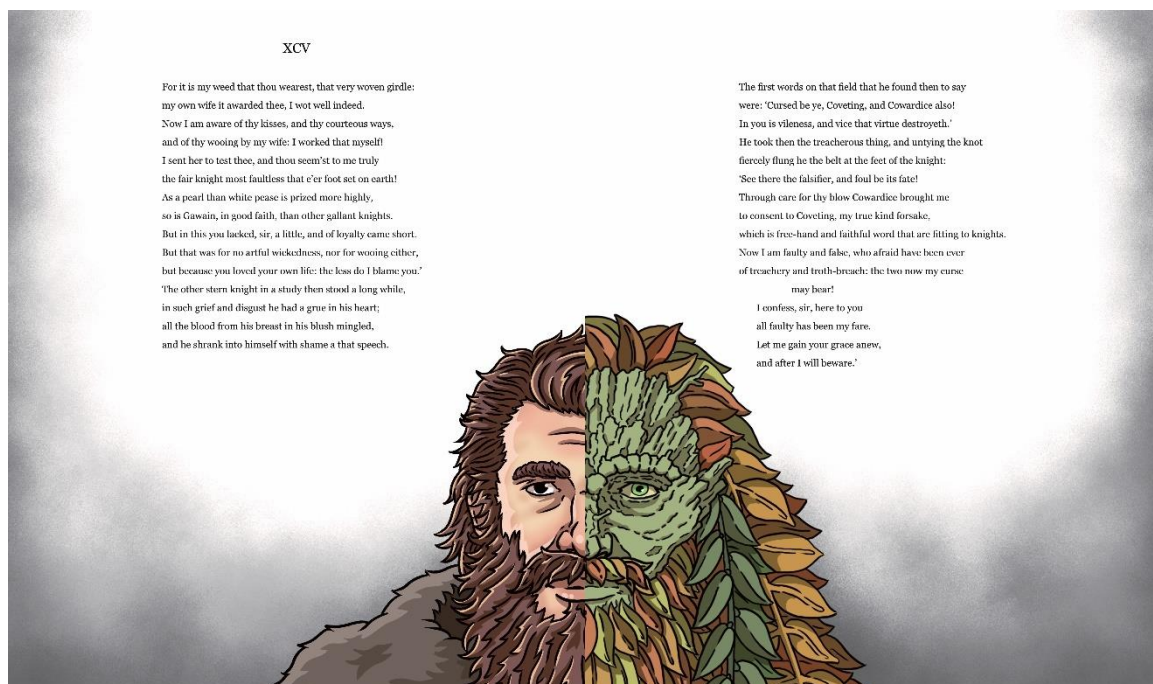
Obr. 73: *Příjezd k Zelené kapli*

Předposlední ilustrace zobrazuje Gawaina, který je připraven si nechat oplatit od Zeleného rytíře úder. Symbolicky jsem pro postavy zvolil podobnou kompozici jako u ilustrace z kapitoly první, kde byly role aktérů prohozeny. Také jsem si dal záležet, aby bylo vidět, že kolem pasu má Gawain zelený pasek, což je následně důvodem jeho selhání. Tato ilustrace byla také použita pro přebal knihy.

Obr. 74: *Setkání se Zeleným rytířem*

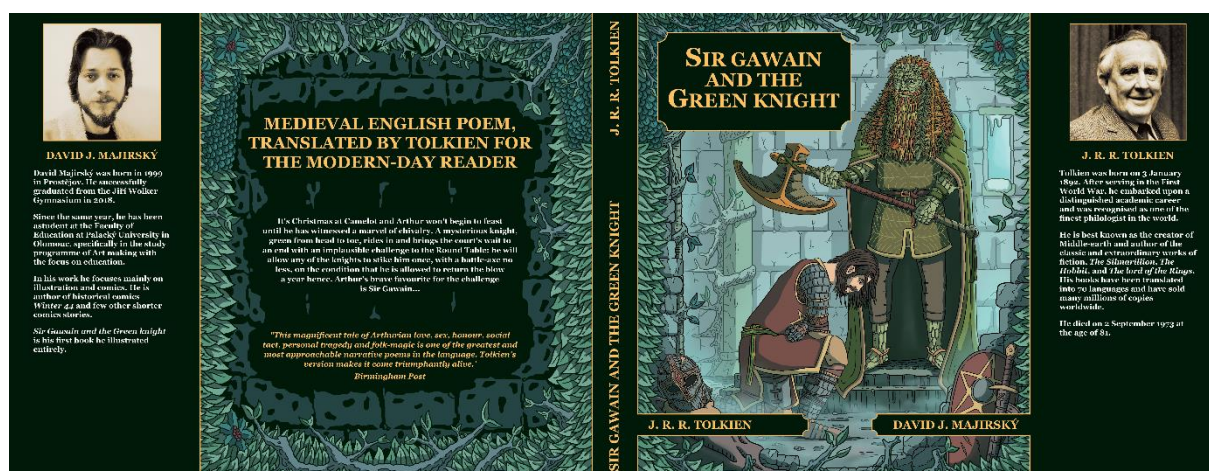
Poslední ilustrace je přes dvě strany. Jedna půlka zobrazuje Bertilaka a ta druhá Zeleného rytíře. Ilustrace doprovází text, ve kterém je odhaleno, že se jedná o stejnou osobu.

Obr. 75: *Dvoustrana s odhalením Bertilakovy totožnosti*

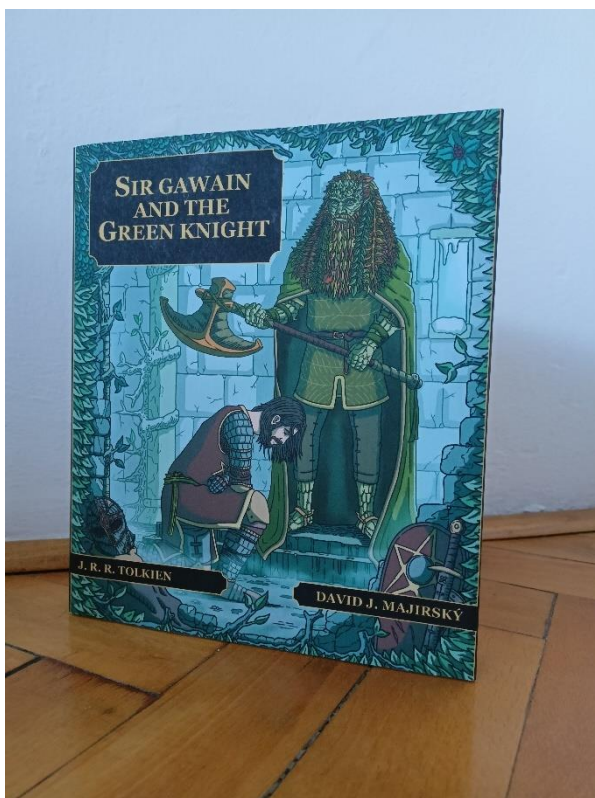
11 Finální zpracování knihy

V programu Affinity Publisher byl zpracovaný text knihy doplněn o hotové ilustrace a vyexportován ve formátu PDF, připraven k tisku se spadem na 3 mm. Finální kniha má 138 stran a obsahuje 36 unikátních ilustrací a mnoho menších zdobných prvků. Kniha je tištěna v pevné vazbě V8 a doplněna o přebal, který obsahuje informace o knize, ale i medailonek překladatele a ilustrátora.

Obr. 76: Přebal knihy

12 Ukázka hotového díla

Obr. 77: Přední strana knihy

Obr. 78: Zadní strana knihy a hřbet

Obr. 79: Ukázka vytištěné dvoustrany

Obr. 80: Ukázka vytištěné dvoustrany

Obr. 81: Ukázka vytištěné dvoustrany

Obr. 82: Ukázka vytištěné dvoustrany

III. DIDAKTICKÁ ČÁST

13 Didaktický výstup

Téma: Ilustrace a kaligrafický přepis řecké báje

Počet výstupů: 2

Časová dotace výstupu: 3x45 minut

Ročník: 7. a 8. třída ZuŠ

Počet žáků: 15

Mezipředmětové vztahy: Český jazyk, dějepis

Kognitivní cíle:

- Žák porozumí a dokáže charakterizovat význam pojmů: kaligrafie, iluminace, báje, ilustrace, iniciála.
- Žák si vybere text popisující řeckou báji, porozumí textu.

Afektivní cíle:

- Žák si dokáže zhodnotit svou výslednou práci

Psychomotorické cíle:

- Žák text přepíše na papír pomocí kaligrafického pera.
- Žák vytvoří zdobné počáteční písmeno textu – iniciálu.
- Žák si vybere část textu, kterou vyobrazí pomocí ilustrace.

Metody: Vysvětlování, instruktáž, konzultace, diskuse.

Pomůcky: Štětce, kaligrafická pera, tuš, kaligrafický fix, akvarelové barvy, tužka, pastelky, papír formátu A3 a A2.

Námět: Žákům je formou prezentace představen na příkladech pojem *ilustrace*. Kromě moderní ilustrace jim jsou prezentovány historické příklady na knižní malbě a prvky používané ke zdobení stránek. Žáci dostanou na výběr z několika krátkých výtisků řeckých bájí. Po krátké konzultaci s vyučujícím přepíší celou, nebo část báje pomocí kaligrafického pera na papír. Také vytvoří zdobné první písmeno textu – iniciálu. V druhém výstupu si vyberou část textu, kterou znázorní formou ilustrace. Pro inspiraci jsou jim předloženy výtisky iniciál, iluminací, ale i moderních ilustrací.

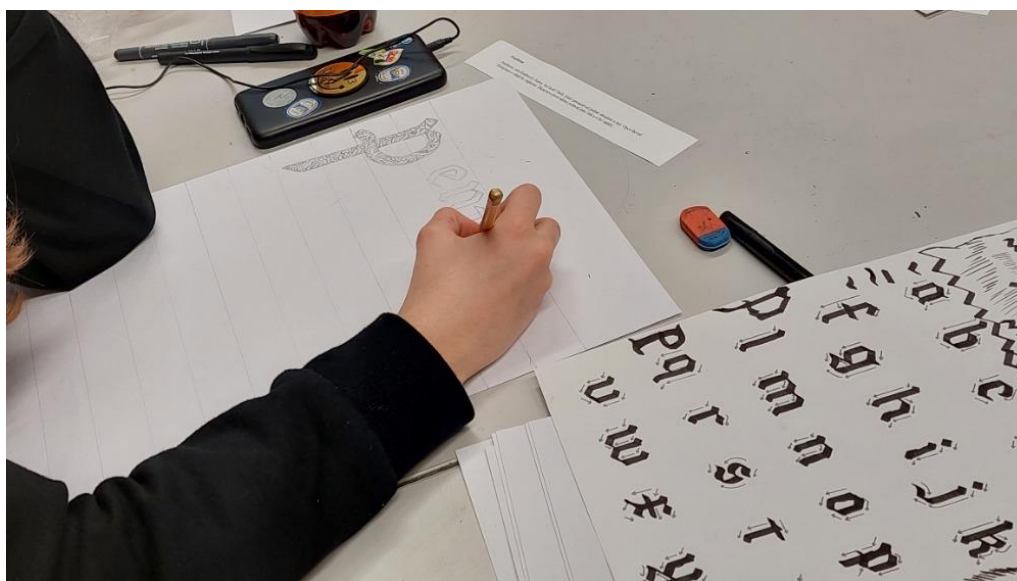
Realizace: Řada je rozvržena do několika kroků (viz námět). První hodinu jsem tradičně započal představením se a zavedením pravidla pro zapamatování jmen, kdy jsem žáky oslovoval podle barvy jejich oblečení, když jsem je tak oslovil, řekli mi své jméno. Toto se opakovalo, dokud jsem si nezapamatoval jména všech žáků. Cílem tohoto pravidla je neztrácet čas představováním jednotlivých žáků, ale jeho zahrnutím do průběhu hodiny.

Následně jsem žákům odprezentoval téma ilustrace a představil celý plán řady. Poté co vše bylo vyjasněno, rozdal jsem žákům zkrácené verze řeckých mýtů, z kterých si mohli jednu vybrat. První hodina se zaměřovala na typografický přepis písma, které si ozkoušeli díky vzorníkům. V hodině se také věnovali tvorbě zdobného prvního písmena textu – tzv. iniciále. Žákům byly také pro inspiraci předloženy vytištěné vzory iniciál a ručně psaného písma.

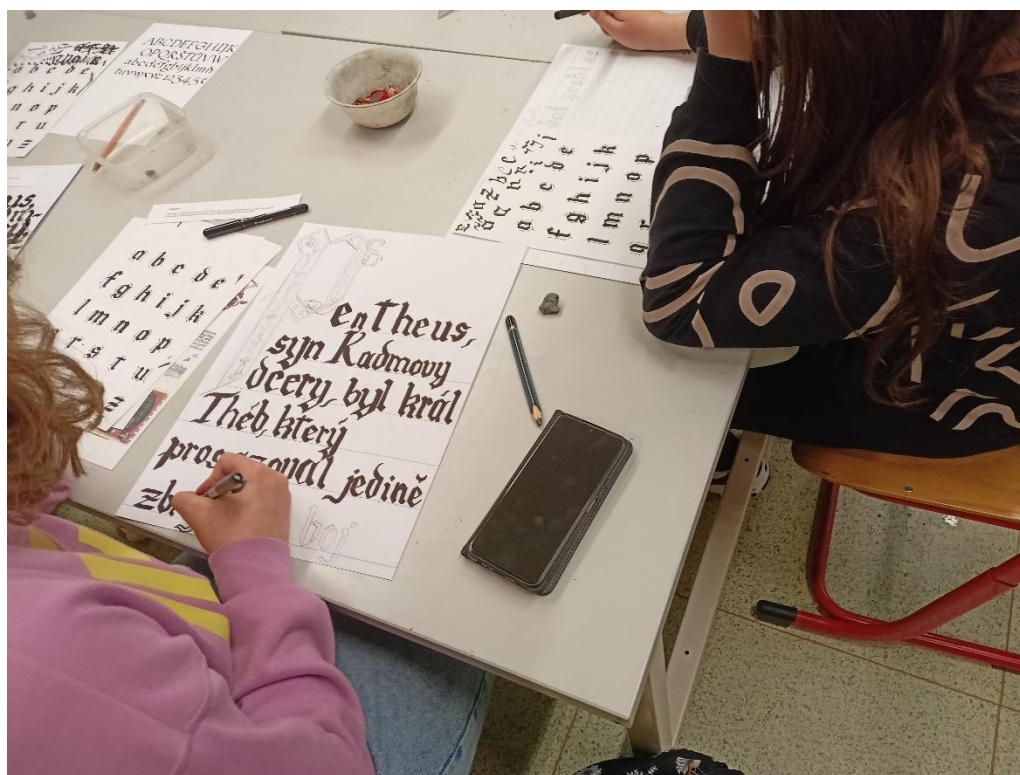
Vzhledem k náročnosti přepisu písma jsem byl vůči (zejména mladším) žákům značně benevolentní a v některých případech jsem jim povolil přespat pouze část, nebo název báje. Během jejich práce jsem žáky obcházel a vše individuálně konzultoval. Na konci hodiny byly rozpracovaná díla vložena do společné složky, připravena da příští týden.

V druhé hodině se žáci věnovali tvorbě ilustrací. Byly jim předloženy vytištěné vzory historických iluminací, ale i moderní ilustrace. Použitou technikou byla kombinace fixu, tuše a akvarelu. Hodina byla zakončena skupinovým hodnocením prací a podáním zpětné vazby.

Fotodokumentace hodiny:

Obr. 83: Fotodokumentace hodiny

Obr. 84: Fotodokumentace hodiny

Obr. 85: Fotodokumentace hodiny

Theseus byl neobvy-
kle silný muž, a vy-
dal se za hranit Kré-
tu před obávaným Minotau-
rem. Ten každých 9 let do-
stával jako oběť 14 dětí.
Theseus se dobrovolně
přihlásil, odhodlan stvůru
porazit. S pomocí královny
dcery ho opravdu porazil
a stal se králem Athén.

Obr. 86: Fotodokumentace hodiny

14 Závěr

Výsledkem mé magisterské diplomové práce je nově zpracované ilustrované vydání knihy *Sir Gawain a Zelený rytíř*, ve kterém bylo užito modernizovaného překladu středověké básně od spisovatele a jazykovědce J. R. R. Tolkiena. Kvalitu grafické úpravy, a především ilustrací zajistila důkladná rešerše v teoretické části. Díky podrobné analýze příběhu, osobnosti a vzhledu postav a symboliky skryté v textu jsem byl schopen pochopit stěžejní témata díla. Podrobný rozbor již vzniklých ilustrací a filmových adaptací mi zajistil přehled o tom, jaká zpracování v minulosti nefungovala, nebo jaké úspěšné motivy se několikrát opakovaly. Přehled tvůrců, kteří ilustrovali podobná díla mi odhalil nové postupy zpracovávání ilustrace a textu. Díky tomu jsem mohl vytvořit originální ilustrace, které cílí na čtenáře, jež mohly předchozí vydání míjet.

Výstupem z praktické části je nová ilustrovaná kniha v tuhé vazbě V8, která cílí především na čtenáře ve věku 15–25 let. Ilustrace jsou zpracovány digitálně pomocí grafického tabletu a programu *Clip Studio Paint* a finální úprava knihy byla provedena v softwaru *Affinity Publisher*. Fotodokumentace díla je součástí praktické části a samotná kniha je přiložena jako příloha k magisterské práci.

V didaktické části jsem popsal své dvě vyučovací jednotky, které proběhly během mé první souvislé pedagogické praxe na základní umělecké škole. Pro žáky jsem zvolil výtvarný úkol, který se zaměřoval na kaligrafický přepis řecké báje a tvorbu doprovodných ilustrací. Tematicky byla tak výuka spojena s mou praktickou prací. Zadání také mezipředmětově propojovalo výtvarnou výchovu s dějepisem a českým jazykem.

15 Seznam použité literatury

ARMITAGE, Simon. *Sir Gawain and the Green Knight*. Velká Británie: Faber and Faber, 2009. ISBN 978-0-393-54350-6.

KRÁSA, Josef a STEJSKAL, Karel. *České iluminované rukopisy 13.-16. století. České dějiny (Odeon)*. Praha: Odeon, 1990. ISBN 80-207-0114-1.

MATĚJÍČEK, Antonín. *Ilustrace*. Jan Štenc, 1931, ISBN neuvedeno, s. 7.

PAOLINI, Christopher. *Eragon*. Přeložila Olga STANÍČKOVÁ. Ilustroval Sidharth CHATURVEDI. V Praze: Fragment, 2023. ISBN 978-80-253-6569-4.

ROWLING, J. K. *Harry Potter a kámen mudrců*. Přeložil Vladimír MEDEK. Ilustroval Jim KAY V Praze: Albatros, 2022. ISBN 978-80-00-06696-7.

TOLKIEN, J. R. R. a TOLKIEN, Christopher. *Sir Gawain and the Green knight with Pearl and sir Orfeo*. Dublin: HarperCollins, 2021. ISBN 978-0-00-843393-2.

WESTON, Jessie L.. *Sir Gawain and the Green Knight*. Dover Publication, 2021. ISBN 978-0486848068.

Gawain and the Green Knight [film]. Režie John Michael PHILLIPS. Anglie, 1991. Délka 75 min.

Gawain and the Green Knight [film]. Režie Stephen WEEKS. Anglie, 1973. Délka 93 min.

Sir Gawain and the Green Knight [film]. Režie Tim FERNEE. Anglie, 2002. Délka 25 min.

Sword of the Valiant: The Legend of Sir Gawain and the Green Knight [film]. Režie Stephen WEEKS. Anglie, 1984. Délka 102 min.

The Green knight [film]. Režie David Lowery. Anglie, 2021. Délka 130 min.

Internetové zdroje

- ARMITAGE, Simon. Sir Gawain and the Green Knight In: *Simonarmitage.com* [online]. neuvvedeno [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.simonarmitage.com/sir-gawain-and-the-green-knight/>
- BREEZE, Andrew. Who wrote Sir Gawain and the Green Knight? In: *medieval.eu* [online]. 15.1.2023 [cit. 2024-05-28]. Dostupné z: <https://www.medieval.eu/who-wrote-sir-gawain-and-the-green-knight/>
- DOUGHAN, David. J. R. R. Tolkien: A Biographical Sketch In: *tolkiensociety.org* [online]. 5.2.2024 [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.tolkiensociety.org/author/biography/>
- ELLIS, Kimberly. Lancelot and Guinevere: The Love Affair through the Ages In: *honever.edu* [online]. 12.12.2000 [cit. 2024-05-28]. Dostupné z: <https://vault.hanover.edu/~battles/arthur/affair>
- CHEVALIER-KARFIS, Camille. Origins of the Expression „Honi Soit Qui Mal Y Pense“. In: *thoughtco.com* [online]. 7.8.2019 [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://www.thoughtco.com/honi-soit-qui-mal-y-pense-1368779>
- PARMA, Jaroslav. Boskovická bible In: *Boskovice.cz* [online]. 3.8.2014 [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.boskovice.cz/boskovicka-bible/d-22089>
- SHIPPEY, tom. Tolkien and the Gawain-peot In: *swosu.edu* [online]. 15.10.1996 [cit. 2024-06-03]. Dostupné z: <https://dc.swosu.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=2149&context=mythlore>
- VANČA, Matouš. Zlatá bula Karla IV. In: *Karel700.cuni.cz* [online]. 24.1.2016 [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://karel700.cuni.cz/KAREL-43.html>
- WOODS, Michael. King Arthur, „Once and Future King“ In: *bbc.uk* [online]. 17.2.2011 [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: https://www.bbc.co.uk/history/ancient/anglo_saxons/arthur_01.shtml
- ZÁGORA, Marek. Vídeň: Komentář ke Korunovačnmu evangeliári Karla Velikého In: *stavitele-katedral.cz* [online]. neuvvedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://stavitele-katedral.cz/viden-wien-komentar-ke-korunovacnimu-evangeliari-karla-velikeho-publikation-uber-das-kronungsevangeliar-des-heiligen-romischen-reiches/>

ZÁGORA, Marek. Vídeň: München: Mnichovská Bayerische Staatsbibliothek vydává podklady svých sbírek In: *stavitele-katedral.cz* [online]. nevedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.stavitele-katedral.cz/munchen-mnichovska-bayerische-staatsbibliothek-vydava-poklady-svych-sbirek-na-cd-romech/>

American Illustrators. *American Illustration and the First World War* [online]. Nevedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.americanillustrators.com/traveling-exhibitions/american-illustration-and-the-first-world-war>

Britannica. *King Artuhr: legendary king of Britain* [online]. 28.5.2024 [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/topic/King-Arthur>

Britannica. *Urs Graf: Swiss artist* [online]. Nevedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/biography/Urs-Graf>

Databaze knih. *Zdeněk Burian* [online]. Nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.databazeknih.cz/zivotopis/zdenek-burian-78261>

Digitised manuscripts. *Sir Gawain and the Green Knight Online* [online]. 17.8.2012 [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://blogs.bl.uk/digitisedmanuscripts/2012/08/sir-gawain-and-the-green-knight-online.html>

Iamag.co. *Classic- the art of Alan Lee* [online]. Nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.iamag.co/the-art-of-alan-lee/>

Imdb. *Gawain and the Green Knight, 1973* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: <https://www.imdb.com/title/tt0070093/>

Imdb. *Gawain and the Green Knight, 1991* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: https://www.imdb.com/title/tt0387245/?ref_=nv_sr_srsrg_3_tt_8_nm_0_q_Gawain%2520and%2520the%2520green%2520knight%2520199

Imdb. *Sir Gawain and the Green Knight, 2002* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-05]. Dostupné z: https://www.imdb.com/title/tt0846790/?ref_=nv_sr_srsrg_4_tt_8_nm_0_q_Gawain%2520and%2520the%2520green%2520knight%2520199

Imdb. *Sword of the Valiant: The Legend of Sir Gawain and the Green Knight, 1984* [online].
neuedeno [cit. 2024-06-05]. Dostupné z:

https://www.imdb.com/title/tt0084750/?ref=nm_knf_t_2

Imdb. *The Green Knight, 2021* [online]. neuedeno [cit. 2024-06-05]. Dostupné z:

https://www.imdb.com/title/tt9243804/?ref=nv_sr_srg_0_tt_8_nm_0_q_green%2520knigh

Ivypana. *Sir Gawain and the Green knight, symbliism research paper* [online]. 31.5.2024 [cit. 2024-06-01]. Dostupné z: <https://www.outfit4events.cz/czk/magazin/ostatni/ceske-iluminovane-rukopisy-ktete-nesmite-minout/>

Knihy dobrovský. *Jim Kay* [online]. Neuedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z:

<https://www.knihydobrovsky.cz/autori/jim-kay-184865>

Knihy dobrovsky. *Kateřina Bařantová* [online]. Neuedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z:

<https://www.knihydobrovsky.cz/ilustratori/katerina-bazantova-boudriot-11>

Library Thing. *Marie Borroff* [online]. Neuedeno [cit. 2024-06-03]. Dostupné z:

<https://br.librarything.com/author/borroffm>

Outfit4events. *České iluminované rukopisy, které nesmíte minout* [online]. Neuedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: <https://www.outfit4events.cz/czk/magazin/ostatni/ceske-iluminovane-rukopisy-ktete-nesmite-minout/>

Representing Sir Gawain and the Green knight. *Illustrations: the established visual language* [online]. neuedeno [cit. 2024-06-01]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>

Rovinacai.com. *Rovina Cai* [online]. Neuedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z:

<https://rovinacai.com/about>

The athor village. *John Rocco* [online]. Neuedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z:

<https://theauthorvillage.com/presenters/john-rocco/>

Vanity Fair, 2021, *'The Green Knight' Director Breaks Down the Green Knight's Introduction Scene* | *Vanity Fair*, YouTubevideo. [2024-06-10]. Dostupné z:

<https://www.youtube.com/watch?v=jyn2wWrwWU>

Visual Arts. *Illustratin: History, Types, Characteristics* [online]. Neuedeno [cit. 2024-05-15]. Dostupné z: http://www.visual-arts-cork.com/illustration.htm#google_vignette

16 Seznam obrazové přílohy

Obr. 1: Josua posílá muže do Hai. Ze svitku knihy Josua (Vatik. Knih. v Římě) [fotografie].
In: MATĚJÍČEK, Antonín. *Ilustrace*. Jan Štenc, 1931, ISBN neuvedeno, s. 17.

Obr. 2: Evangeliář Otty III. In: *Stavitelé katedrál* [online]. Neuvedeno [cit. 2024-06-10].
Dostupné z: <https://www.stavitele-katedral.cz/munchen-mnichovska-bayerische-staatsbibliothek-vydava-poklady-svych-sbirek-na-cd-romech/>

Obr. 3: Přebohaté hodinky vévody z Berry – červen. In: *Poznámky pana Bavora* [online].
14.8.2016 [cit. 2024-06-10]. Dostupné z:
<https://poznamkypanabavora.wordpress.com/2016/08/14/prebohate-hodinky-vevody-z-berry-ii/>

Obr. 4: Pasionál abatyše Kunhuty. In: *Outfit4events* [online]. neuvedeno [cit. 2024-06-10].
Dostupné z: <https://www.outfit4events.cz/czk/magazin/ostatni/ceske-iluminovane-rukopisy-ktere-nesmite-minout/>

Obr. 5: Bible Václava IV. In: *Outfit4events* [online]. neuvedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.outfit4events.cz/czk/magazin/ostatni/ceske-iluminovane-rukopisy-ktere-nesmite-minout/>

Obr. 6: Codex Gigas. In: *Outfit4events* [online]. neuvedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.outfit4events.cz/czk/magazin/ostatni/ceske-iluminovane-rukopisy-ktere-nesmite-minout/>

Obr. 7: Opis Zlaté buly z Rakouské národní knihovny ve Vídni. In: *karel700* [online].
neuvedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://karel700.cuni.cz/KAREL-43.html>

Obr. 8: Mater verborum, iniciála. In: *Wikipedia.org* [online]. neuvedeno [cit. 2024-06-10].
Dostupné z: https://cs.wikipedia.org/wiki/Mater_verborum

Obr. 9: Boskovická bible. In: *karel700* [online]. neuvedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.boskovice.cz/boskovicka-bible/d-22089>

Obr. 10: Jezdci Apokalypsy, Albrecht Dürer. In: *Slavné obrazy* [online]. neuvedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://slavneobrazy.cz/cs/durer-albrecht-four-horsemen-of-the-apocalypse-ido-31774>

Obr. 11: Vydání časopisu The Times z roku 1788. In: *First versions* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.firstversions.com/2015/04/the-times.html>

Obr. 12: Gustav Doré, Danteho božská komedie, Paradiso, Canto XXXI. In: *Open culture* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.openculture.com/2019/02/gustave-dores-haunting-illustrations-of-dantes-divine-comedy.html>

Obr. 13: Norman Rockwell – Rosie the Riveter. In: *1st art gallery* [online]. 20.7.2023 [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.1st-art-gallery.com/article/norman-rockwells-famous-paintings/>

Obr. 14: Prvotní setkání Zeleného rytíře a sira Gawaina. In: *Digitised manuscripts* [online]. 17.8.2012 [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://blogs.bl.uk/digitisedmanuscripts/2012/08/sir-gawain-and-the-green-knight-online.html>

Obr. 15, 16: Ilustrace Frederica Lawrence. In: *Representing Sir Gawain and the Green Knight* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>

Obr. 17: Ilustrace Herberta Cola. In: *Representing Sir Gawain and the Green Knight* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>

Obr. 18, 19: Ilustrace Dorothei Braby. In: *Representing Sir Gawain and the Green Knight* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>

Obr. 20, 21: Ilustrace Roye Morgana. In: *Representing Sir Gawain and the Green Knight* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>

Obr. 22, 23: Ilustrace Cyrila Satorskyho. In: *Representing Sir Gawain and the Green Knight* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>

Obr. 24, 25: Ilustrace Michaela Smitha. In: *Representing Sir Gawain and the Green Knight* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>

- Obr. 26, 27:** Ilustrace Diany Sudyky. In: *Representing Sir Gawain and the Green Knight* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>
- Obr. 28:** Ilustrace Johna Howa. In: *Representing Sir Gawain and the Green Knight* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>
- Obr. 29:** Cliva Hick-Jenkinse. In: *Representing Sir Gawain and the Green Knight* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>
- Obr. 30, 31:** Komiksová kresba Marka Penmana. In: *Representing Sir Gawain and the Green Knight* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.representing-sir-gawain-and-the-green-knight.com/illustrations>
- Obr. 32:** Setkání Zeleného rytíře a Gawaina. In: *Philip Preeve blog* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://philippreeveblog.blogspot.com/2021/09/gawain-and-green-knight-1973.html>
- Obr. 33, 34:** Zelený rytíř a Sir Gawain. In: *Manapop* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://manapop.com/film/sword-of-the-valiant-1984-review/>
- Obr. 35:** Verze z roku 1991. In: *Mubi.com* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://mubi.com/en/cz/films/gawain-and-the-green-knight-1991>
- Obr. 36:** Animovaná verze. In: *Kingarthur.fandom* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: [https://kingarthur.fandom.com/wiki/Sir_Gawain_and_the_Green_Knight_\(2002\)](https://kingarthur.fandom.com/wiki/Sir_Gawain_and_the_Green_Knight_(2002))
- Obr. 37, 38, 39:** Zelený rytíř (2021). In: *Arakat* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://arakatmag.art/the-green-knight/>
- Obr. 40, 41:** Harry Potter ilustrovaný J. Kayem. In: *Dlouhá punčocha* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.dlouhapuncocha.cz/eshop-harry-potter-a-kamen-mudrcu-ilustrovane-vydani.html>
- Obr. 42:** Ukázka dvoustránky z knihy Eragon. In: *Knihcentrum* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.knihcentrum.cz/eragon-ilustrovane-vydani>

Obr. 43: Ukázka dvoustránky z knihy Percy Jackson Zloděj blesku. In: *Knihcentrum* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.knihcentrum.cz/percy-jackson-zloděj-blesku-1>

Obr. 44: Ilustrace Alana Lee ke knize Pán prstenů. In: *Hubpages* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://discover.hubpages.com/art/Alan-Lee-The-Art-of-Middle-Earth>

Obr. 45, 46: Ilustrace knihy A oceán byl naší oblohou. In: *Albatrosmedia* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/48113680/a-ocean-byl-nasi-oblohou/>

Obr. 47, 48: Ukázky dvoustránek [fotografie]. In: DICKENS, Charles. *Vánoční koleda*. Ilustroval Kateřina BAŽANTOVÁ BOUDRIOT, přeložil Emanuel TILSCH. *Drobek*. Praha: Dobrovský, 2022. ISBN 9788027713455.

Obr. 49: Lovci mamutů. In: *Albatrosmedia* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.albatrosmedia.cz/tituly/2260204/lovci-mamutu/>

Obr. 50: Rohanská zbroj jako inspirace. In: *Empire* [online]. nevedeno [cit. 2024-06-10]. Dostupné z: <https://www.empireonline.com/movies/news/the-lord-of-the-rings-the-war-of-the-rohirrim-anime-film-arrives-in-2024/>

Obr. 51: Skica helmy

Foto: David Majirský.

Obr. 52: Skica Gawainovy zbroje

Foto: David Majirský.

Obr. 53: Skica Zeleného rytíře a jeho sekyry

Foto: David Majirský.

Obr. 54: Skica celé postavy Zeleného rytíře

Foto: David Majirský.

Obr. 55: Digitální zpracování návrhů postav

Foto: David Majirský.

Obr. 56: Stránka připravená k ilustraci

Foto: David Majirský.

Obr. 57: Skica k ilustraci

Foto: David Majirský.

Obr. 58: Kresba v lince

Foto: David Majirský.

Obr. 59: Ilustrace s podkladovými barvami

Foto: David Majirský.

Obr. 60: Finální zpracování ilustrace

Foto: David Majirský.

Obr. 61: Ukázka úvodní dvoustránky druhé kapitoly

Foto: David Majirský.

Obr. 62: Půdorys Kulatého stolu

Foto: David Majirský.

Obr. 63: Perspektivní skica plánované dvoustránky

Foto: David Majirský.

Obr. 64: Hotová ilustrace hostiny u Kulatého stolu

Foto: David Majirský.

Obr. 65, 66: Příjezd Zeleného rytíře a stínání hlavy

Foto: David Majirský.

Obr. 67: Sir Gawain v plné zbroji

Foto: David Majirský.

Obr. 68: Dvoustránka ilustrující cestování divočinou

Foto: David Majirský.

Obr. 69: Příjezd k hradu

Foto: David Majirský.

Obr. 70: Bertilak de Hauntdesert

Foto: David Majirský.

Obr. 71: Paní hradu svádí Gawaina

Foto: David Majirský.

Obr. 72: Lov divokého prasete

Foto: David Majirský.

Obr. 73: Příjezd k Zelené kapli

Foto: David Majirský.

Obr. 74: Setkání se Zeleným rytířem

Foto: David Majirský.

Obr. 75: Dvoustrana s odhalením Bertilakovy totožnosti

Foto: David Majirský.

Obr. 76: Přebal knihy

Foto: David Majirský.

Obr. 77: Přední strana knihy

Foto: David Majirský.

Obr. 78: Zadní strana knihy a hřbet

Foto: David Majirský.

Obr. 79: Ukázka vytištěné dvoustrany

Foto: David Majirský.

Obr. 80: Ukázka vytištěné dvoustrany

Foto: David Majirský.

Obr. 81: Ukázka vytištěné dvoustrany

Foto: David Majirský.

Obr. 82: Ukázka vytištěné dvoustrany

Foto: David Majirský.

Obr. 83: Fotodokumentace hodiny

Foto: David Majirský.

Obr. 84: Fotodokumentace hodiny

Foto: David Majirský.

Obr. 85: Fotodokumentace hodiny

Foto: David Majirský.

Obr. 86: Fotodokumentace hodiny

Foto: David Majirský.

ANOTACE

Jméno a příjmení, titul:	David Majirský, Bc.
Katedra a fakulta:	Výtvarná výchova, pedagogická fakulta
Název práce:	Ilustrace a grafická úprava knihy
Název práce v angličtině:	Illustration and Book design
Vedoucí práce	ak. soch. Tomáš Chorý, ArtD.
Rok obhajoby	2024
Počet znaků	131 380 (113 stran)
Počet příloh	1 – CD
Klíčová slova	Ilustrace, báseň, grafický design, typografie, kniha, knižní design.
Anotace práce:	Diplomová práce se zabývala procesem tvorby ilustrací ke knize Sir Gawain a Zelený rytíř a její grafickou úpravou. Teoretická část tak zahrnuje kapitoly věnované historii ilustrace, původu básně a jejím překladům. Přehledu již existujících ilustrací této knihy a ilustrátorům, kteří zpracovávali knihy podobné. Praktická část popisuje jednotlivé kroky při tvorbě knihy a je ukončena fotodokumentací výsledného díla. V didaktické části je popsána výuka na základní umělecké škole, která je inspirována praktickou částí diplomové práce. Hodina se zaměřovala na kaligrafický přepis části řecké báje a její ilustraci.
Klíčová slova v angličtině:	Illustration, poem, graphic design, typography, book, book design.
Anotace v angličtině:	This diploma thesis dealt with the process of creating illustrations for the book Sir Gawain and the Green Knight and its graphic design. Thus, the theoretical part includes chapters devoted to the history of illustration, the

	<p>origin of the poem and its translations. A survey of existing illustrations of the book and illustrators who have worked on similar books. The practical part describes the individual steps in the creation of the book and ends with a photo documentation of the final book. The didactic part describes the teaching at the Primary Art School, which is inspired by the practical part of the thesis. The lesson focused on the calligraphic transcription of a part of a Greek myth and its illustration.</p>
Přílohy vázané v práci:	Kniha
Jazyk práce:	český